

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Veronika Strážnická

Autorskoprávní ochrana uměleckých děl výtvarných

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Autorskoprávní ochrana uměleckých děl výtvarných vypracovala samostatně. Veškeré použité prameny a zdroje informací byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.“

Ve Slavičíně dne 3. 3. 2013

Veronika Strážnická

„Příliš často dovolujeme všedním věcem v životě přerůst lepší stránku naší povahy, a proto je třeba, abychom aspoň jednou denně četli pár veršů, zazpívali si nebo se podívali na obraz.“

Johann Wolfgang Goethe

Věnováno těm, kteří rádi kreslí, malují a sochají. Vězte, že *„fantazie je jediná zbraň v boji proti skutečnosti“*, a bojujte.

cit. J. Gaultier

1	PŘIROZENÁ POVAHA AUTORSKÉHO PRÁVA A VÝSLEDKŮ DUŠEVNÍ TVŮRČÍ ČINNOSTI	8
1.1	ZAŘAZENÍ VÝTVARNÝCH DĚL A ZÁKLADNÍ POJMY	8
1.1.1	<i>Pojem nehmotného statku a jeho znaky</i>	8
1.1.2	<i>Pojem autorského práva</i>	9
1.2	POZASTAVENÍ SE NAD VÝZNAMEM VÝTVARNÝCH DĚL A AUTORSKÉHO PRÁVA A JEHO MÍSTO MEZI ZÁKLADNÍMI LIDSKÝMI PRÁVY	11
1.2.1	<i>Šíření v informační společnosti</i>	12
2	VÝTVARNÉ DÍLO Z POHLEDU AUTORSKÉHO ZÁKONA.....	13
2.1	POJMOVÉ ZNAKY AUTORSKÉHO DÍLA.....	13
2.1.1	<i>Předmět ochrany</i>	13
2.1.2	<i>Otázka autorství a spoluautorství</i>	16
2.1.3	<i>Anonym a pseudonym</i>	17
3	VZNIK, ZÁNİK A OBSAH PRÁVA AUTORSKÉHO	22
3.1	VZNIK AUTORSKÉHO PRÁVA	22
3.2	OBSAH AUTORSKÉHO PRÁVA	24
3.2.1	<i>Osobnostní práva</i>	24
3.2.2	<i>Majetková práva</i>	26
4	JINÁ MAJETKOVÁ PRÁVA	29
4.1	PRÁVA NA AUTORSKOU ODMĚNU PŘI OPĚTOVNÉM PRODEJI ORIGINÁLU VÝTVARNÉHO DÍLA.....	29
5	VÝJIMKY A OMEZENÍ PRÁVA AUTORSKÉHO	32
5.1	VOLNÉ UŽITÍ DÍLA	33
5.2	ZÁKONNÉ LICENCE VZTAHUJÍCÍ SE K DÍLŮM VÝTVARNÝM.....	34
5.2.1	<i>Rozmnožováním na papír nebo podobný podklad</i>	36
5.2.2	<i>Propagace výstavy uměleckých děl a jejich prodeje</i>	37
5.2.3	<i>Užití díla umístěného na veřejném prostranství</i>	38
5.2.4	<i>Zákonná výstavní licence</i>	39
6	POJEM LICENCE.....	40
7	KOLEKTIVNÍ SPRÁVA	44
8	PROSTŘEDKY PRÁVNÍ OCHRANY AUTORSKÉHO PRÁVA	46
8.1	PREVENCE A OCHRANA V „KYBERPROSTORU“	46
8.1.1	<i>Prevence</i>	46
8.1.2	<i>Krátce k vystavování autorských děl na internetu</i>	47
8.2	NÁROKY Z PORUŠENÍ AUTORSKÉHO PRÁVA	48
8.2.1	<i>Soukromoprávní ochrana</i>	48
8.2.2	<i>Trestní ochrana soudní a správní</i>	51
ZÁVĚR	54	
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	57	
ABSTRAKT	60	
SUMMARY.....	62	
SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV	63	
KEYWORDS.....	64	
PŘÍLOHA.....	65	

Seznam použitých zkratek:

Aut. zák.	Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o znění některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů
Obč. zák.	Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
EUR	Euro, ISO kód EUR, oficiální měna tzv. Eurozóny
CC	CreativeCommons
ČR	Česká republika
HDD	hard disk drive
OOAS	Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl, o.s.
GESTOR	Ochranný svaz autorský
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TČ	Trestný čin

ÚVOD

Vymezení cíle tématu práce

Důvodem mé volby tématu: „*autorskoprávní ochrana uměleckých děl výtvarných*“ je blízký vztah k umění, jelikož se kresbě a malbě sama věnuji a ráda bych se v umění dále rozvíjela i z hlediska právního.

Na téma autorskoprávní ochrany uměleckých děl výtvarných je možno pohlížet z mnoha rozličných hledisek a koncepcí. Propracování pojmů týkajících se intelektuálního vlastnictví má kořeny snad v samotné filozofii, jelikož přístup k problematice autorských práv je v některých státech nestejný a pojmově podobné prvky se často stávají předmětem různých výkladů právních teoretiků i praktiků. I proto je dle mého názoru povědomí o fungování ochrany autorských děl v naší zemi nedostačující a lidé jsou vůči právům autorů takřka lhostejní, přestože tuší, že „nějaká ta“ ochrana tady je a existuje. A není to jen otázka nedostatečné informovanosti ze strany státu, ale i způsobu pojmenování některých problémových částí. Přestože teorie pokládá práva k intelektuálnímu vlastnictví za práva přirozená, tím, že se snažíme tuto přirozenost definovat, se stávají více nepřirozenými pro obyčejnou společnost (bez právního vzdělání). Více než přirozenými, se totiž stávají právními, přestože je nesporné, že k tomu, aby laik pochopil, co smí a nesmí, by neměl potřebovat výklad právníka.

Časové, územní a obsahové vymezení textu

Ve své práci se zaměřuji především na problematiku výtvarných děl jako výsledků tvůrčí intelektuální činnosti malířů a kreslířů, popřípadě sochařů. Již jen samotný okamžik vzniku práva duševního vlastnictví, kterému předchází jistá individuální idea, nám dává možnost zamyslet se, ve které chvíli lze mluvit o ochraně duševního vlastnictví, proč je třeba, aby bylo hmotně zachyceno, a jaká přichází v úvahu sankce za zásah do autorského práva jednotlivce. Vzhledem k dnešnímu „internetem zaplavenému“ světu bych se ráda zabývala i tematikou zpřístupňování díla prostřednictvím internetu a jeho sdělování veřejnosti. Neméně důležitá je tvorba napodobenin a kopií a s tím spojená soukromoprávní a také veřejnoprávní ochrana před delikty namířenými proti výtvarnému umění.

Zhodnocení dosavadního zpracování tématu a charakteristika použitých zdrojů

Dosavadní literatura autorského práva je sice široká a autorský zákon je velmi dobře a srozumitelně komentován, nicméně většinou obsahuje obsáhlou problematiku celého

autorského práva, a tato nikoli celá, se vztahuje na autorská práva k dílům výtvarným. Naopak literatura uměleckých škol se o práva k uměleckým dílům opírá jen povrchně.

Ve své práci se zaměřuji pouze na právní úpravu **současnou** tak, jak je upravena zákony České republiky. Nezabývám se ani původem autorského práva, ani se nesnažím srovnávat se zahraniční úpravou.

Definice výzkumných otázek, metody

Analýzou současné právní úpravy, různými příklady a úvahami, doplněnými poznatky z malého průzkumu o povědomí o autorském právu bych ráda zodpověděla otázku na to, co je přesně u výtvarných děl chráněno, jaká jsou práva autorů a jaké povinnosti má veřejnost vůči jejich dílům, zda je poskytována ochrana dostačující a ve společnosti účinná vzhledem k potřebám samotných umělců. Domnívám se, že spousta umělců, ať už jsou akademickými či nikoli (amatéři tím spíše), netuší, kam až sahá ochrana jejich výtvoru a kde se naopak ochrany nedovolají. Abych si ověřila svá tvrzení a vůbec přístup a zájem dnešní společnosti, zavedla jsem rozpravu s větší skupinou osob na téma autorského práva a jeho porušování formou dotazníkového průzkumu k povědomí o právu autorském v ČR z pohledu autora výtvarného díla a veřejnosti (viz. Příloha včetně grafového vyhodnocení). Mezi respondenty byly zařazeny jak osoby umělecky činné, vysokoškolsky vzdělané i nevzdělané a také osoby s právním vzděláním. Výsledky reakcí a odpovědí, a také jejich případného zájmu o autorské právo prolínají text diplomové práce v návaznosti na konkrétní problematiku v té dané části.

Vysvětlení členění práce, stručných přehled obsahu

Práce je rozdělena do kapitol podobně, jako jsou členěny jednotlivé části Autorského zákona na díly a oddíly a to s tím rozdílem, že práce se orientuje pouze na výběr takových ustanovení, která se týkají výtvarných děl. Nejprve se snaží vylíčit přirozenou povahu autorského práva a výsledků tvůrčí duševní činnosti, dále se pak věnuje převážně pojmu výtvarného díla z pohledu autorského zákona. Poté již popisuje vznik, zánik a především obsah autorského práva (různé způsoby užití díla), jenž je následován zákonnými omezeními, prostředky právní ochrany a velmi okrajově také kolektivní správou.

1 PŘIROZENÁ POVAHA AUTORSKÉHO PRÁVA A VÝSLEDKŮ DUŠEVNÍ TVŮRČÍ ČINNOSTI

1.1 Zařazení výtvarných děl a základní pojmy

Aby mohla být řádně pochopena povaha právního pojetí ochrany výtvarných děl, nejdříve je třeba vymezit základní pojmy a tak podřadit problematiku výtvarných děl pod právní odvětví, pro něž platí dané základní principy, na nichž je autorské právo postaveno.

Výtvarná díla jsou předmětem autorského práva. Autorské právo je součástí práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti, jež jsou dle čl. 34 Listiny základních práv a svobod¹ chráněna zákonem. Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou jedním ze základních lidských práv, která mohou náležet výlučně fyzickým osobám. Úkolem právní úpravy je především zajistit podmínky pro nerušený výkon lidské tvořivosti a ochranu před okolními zásahy při užívání jejich výsledků.

Výsledky tvůrčí duševní činnosti jsou tedy předmětem práv duševního vlastnictví, což jsou **subjektivní soukromá práva**, jejichž předmětem jsou nehmotné statky. Výkon těchto práv, jejich praktické uplatňování, je v zásadě věcí dispozice jednotlivých oprávněných osob (vlastníků práv z duševního vlastnictví). Je pouze jejich svobodným rozhodnutím, zda svá subjektivní práva vůči třetím osobám uplatní a jakým způsobem tak učiní.

Práva k duševnímu vlastnictví mají zpravidla povahu tzv. absolutních práv jako protikladu k tzv. právům relativním. Tato práva působí vůči všem, erga omnes, podobně jako vlastnické právo k (hmotné) věci. Podobně jako vlastník hmotné (movité nebo nemovité) věci je oprávněn vůči neomezenému a neurčitému okruhu třetích osob požadovat strpění výkonu svých vlastnických práv, může i vlastník typického práva k duševnímu vlastnictví zakázat neomezenému a neurčitému okruhu třetích osob užívat příslušný nehmotný statek² (kohokoli vyloučit z užívání svého výtvarného díla).

1.1.1 Pojem nehmotného statku a jeho znaky

Jak již bylo řečeno, předmětem práv k duševnímu vlastnictví jsou nehmotné statky, tedy statky tvořené duševním obsahem, který může být předmětem společenských vztahů, aniž by se vyžadovalo ztělesnění v hmotné podobě. S tím souvisí i **potenciální ubikvita**, jenž

¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky

² ČERMÁK, Karel. Pojem a systém práv k duševnímu vlastnictví. In ČERMÁK, Karel a spol. Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy ČR, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví. Elso group, 2007, str. 8-9

je nejcharakterističtější společným rysem všech nehmotných statků. Jde o tzv. způsobilost všudypřítomnosti, jež povahu těchto statků odlišuje od statků hmotných. Lze tak říci, že autorská díla můžeme užívat kdykoli na kterémkoli místě, postupně i současně a to zpravidla neomezeným počtem subjektů jednajících nezávisle na sobě. Pokud tedy např. motocykl může užívat jako dopravní prostředek v jednom časovém okamžiku pouze jediná osoba, čímž současně vyloučí jakékoli souběžné užívání téže (hmotné) věci jinými osobami ve stejném okamžiku, může být nehmotný statek, např. výtvarné dílo, užíván ve stejnou chvíli takřka neomezeným okruhem osoba to bez přímého fyzického vlivu vlastníka, např. jakmile se stane výtvarné dílo dílem volným, může je každý dle své vůle šířit a používat pro své účely, aniž by tím ohrozil další potenciální uživatele v jejich užívání a aniž by přitom došlo ke spotřebování nebo úbytku autorského díla nebo ke snižování jeho kvality (s výjimkou běžného opotřebování opakovaným užíváním anebo v důsledku působení času). Tato potenciální ubikvita je současně rysem, který zřejmě v největší míře přispívá k obtížím při praktickém prosazování respektu těchto práv a který vyvolává nutnost specifických právních prostředků při zajišťování jejich ochrany. Ani zajištění, zabavení nebo zničení sebevětší jedné konkrétní dodávky výrobků porušujících práva z duševního vlastnictví neskýtá jistotu, že porušování práv k příslušnému předmětu duševního vlastnictví bylo v daném okamžiku s konečnou platností zabráněno, neboť nelze vyloučit, že na jiném místě se dodávka stejného zboží nachází na trhu, prodává, nabízí, propaguje, je předmětem obchodních transakcí apod.³

1.1.2 Pojem autorského práva

Autorské právo je odvětvím práva soukromého a jako takové patří mezi tvůrčí práva duševního vlastnictví. Charakteristickou je pro něj individuální povaha nehmotného statku, který je jedinečným výsledkem duševní tvorby autora (výtvarné dílo) a zároveň předmětem ochrany autorského práva. Dle českého právního řádu je kladen důraz na ochranu osobní složky tohoto práva (základem je oddělené chápání práv osobních a práv majetkových), což je důsledkem **dualistické koncepce**, která vystřídala předchozí úpravu monistickou, jež naopak chápe práva osobní a práva majetková jako jeden nedílný celek. Na rozdíl od angloamerického systému, jenž je založen na zbožovém principu (copyrightovém), je kontinentální systém postaven na principu osobnostním.

Ke vzniku autorskoprávní ochrany je dlužno poznamenat, že ani autorská díla ani autorská práva k nim nepodléhají žádné registraci, tudíž k právní ochraně dochází již samotným okamžikem vyjádření díla v jakékoli objektivně vnímatelné podobě, automaticky

³Tamtéž, str. 9-10

(**princip neformálnosti vzniku** autorskoprávní ochrany). Výtvar autora by měl být odrazem jedinečnosti osobnostní povahy svého stvořitele.

Pro vznik autorského práva je irelevantní, zda je u díla uvedeno jméno subjektu autorského práva a symbol ©. Tato tzv. **copyrightová výhrada** má význam pouze pro zajištění autorskoprávní ochrany v zemích, jež jsou členskými státy Všeobecné úmluvy o právu autorském, a které podle svého vnitřního zákonodárství vyžadují splnění různých formálních náležitostí jako podmínek vzniku autorskoprávní ochrany (např. registraci apod.) Česká republika žádné formální náležitosti pro vznik autorskoprávní ochrany nevyžaduje (ač je členským státem Všeobecné úmluvy o právu autorském).⁴

Samotný pojem autorského práva lze vyložit ve dvojitým smyslu, objektivním a subjektivním. Ve smyslu objektivním rozumíme právem autorský soubor všech právních norem, které se zabývají vztahy vznikajícími při vzniku, vytváření a následném uplatnění autorských děl. Naopak právem autorským v subjektivním slova smyslu rozumíme následná konkrétní práva (ale i případné povinnosti) tvůrce příslušného díla, které je výsledkem jeho tvůrčí duševní činnosti.⁵

Důležitá je **zásada teritoriality** vyjadřující působnost autorského práva, kdy vztahy z autorského práva vzniklé uvnitř státu se řídí předpisem toho daného státu, a to i v tom případě, že by subjekty autorskoprávního vztahu měly své bydliště mimo území našeho státu. Z toho plyne, že české autorské právo exteritoriální působnost nemá a práva k dílům jsou chráněna pouze uvnitř hranic státu.

Pojetí autorského zákona vychází z tzv. **osobnostně právní teorie autorského práva**, která autorské právo řadí do kategorie zvláštních osobnostních práv, jejichž základní úprava je obsažena již v občanském zákoníku v ustanoveních § 11 až 16.⁶ V současné době je autorské právo upraveno zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění (autorský zákon). Autorský zákon je *lex specialis* vůči občanskému zákoníku, kterého se užije pouze subsidiárně. Nicméně je stále třeba brát na zřetel, že autorské právo spadá pod práva soukromá a jako takové podléhá základním pravidlům a principům, které soukromé právo prostupují (např. souvisejícím s dobrými mravy).

⁴ ČERMÁK, Karel., LORENC, Lukáš, Autorské právo. In ČERMÁK, Karel a spol. Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy ČR, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví. Elso group, 2007, s. 23

⁵ ŠTROS, David. Základní principy autorského práva. In JEŽEK, Jiří. Prosazování práv z duševního vlastnictví, HP, 2003, s. 26

⁶ Tamtéž, s. 27

1.2 Pozastavení se nad významem výtvarných děl a autorského práva a jeho místo mezi základními lidskými právy

Z pohledu společnosti je veřejný prospěch výtvarného umění zřejmý. Nikoli veškerým výtvorům dokážeme porozumět, avšak prostřednictvím umění lze vyjadřovat různé smíšené cítění jednotlivce i masy lidí. Lze jím vyjadřovat politické znepokojení nebo jakoukoliv touhu po změně společnosti. Výtvarným uměním lze zanechávat znamení a zprávy a jejich prostřednictvím promlouvat ke společnosti. Nezprostředkovává nám jen kulturní cítění a krásu, popřípadě pobouření z ošklivosti a nevytříbeného vkusu, avšak výtvarné umění může mít i vyšší poslání, přinejmenším již nesčetněkrát v minulosti dokázalo stmelit národ a vyvolat hrdost a vlastenectví. Výtvarné umění odpradáвна provázelo náboženství a víru, jejichž ikony odrážely se v obrazech slavných i méně známých autorů. V dnešní době je umění využíváno mnohem širěji. V důsledku moderní doby došlo ke zpřístupnění výtvarného umění širší veřejnosti. Již nejde o otázku vyvolených, ani o otázku zkušeností a pílě, nýbrž k vytvoření díla hodného autorskopravní ochrany postačí vůle jedince a její projev v objektivně vnímatelné podobě. Není příliš podstatné, zda jej společnost vnímá pozitivně či negativně. V dnešní době je žádoucí obojí. Mnohdy se snaží výtvarná díla pobouřit a vyprovokovat, avšak v jejich útrobach autor skrývá určitý vzkaz, který se tímto snaží sdělit. Bylo by velmi obtížné vzhledem k různým uměleckým a historickým názorům a teoriím určit, co opravdu cenným a váženým dílem je, či není, proto se autorský zákoník spokojuje pouze s hrstkou charakteristických znaků, které dílo činí dílem hodným ochrany. Je komplikované zjistit a určit i jejich samotnou hodnotu, jelikož na ni má stále více vliv trh a ekonomika samotná. Zvláštností přitom je, že jedno výtvarné dílo může mít na různých místech různou majetkovou hodnotu a zároveň, naopak od ostatních statků, se tato navíc postupem času zvyšuje. Z čehož také může plynout, že výtvarná díla mohou být velmi dobrou investicí do budoucna. I to je jistě jeden z důvodů, proč je třeba právní úpravy vztahů, které mohou při užívání a nakládání s duševními plody tvorby vzniknout, postupem času jsme jim totiž přidělili až moc velkou váhu na to, aby byly ve své obraně proti zásahům soběstačné. Proto také autora subjektivní práva vycházejí přímo z ústavního pořádku většiny demokratických států. U nás je ochrana dána čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod⁷, který ochranu práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti zaručuje. Vzhledem k tomu, že čl. 34 není uveden v taxativním výčtu čl. 41 odst. 1 Listiny, není potřeba, aby stát tato práva upravil navíc v klasické zákonné podobě. Z toho plyne, že se jej každý může přímo domáhat před soudem

⁷ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

jako svého ústavně zaručeného kulturního práva. Další ustanovení týkající se ochrany autorského práva je obsaženo v čl. 11 Listiny a zahrnuje ochranu vlastnického práva, tedy majetku jak hmotného, tak nehmotného. Pod tento článek spadají i práva zmíněná již v čl. 34 odst. 1 Listiny.⁸ Další spojitost lze taktéž nalézt například v čl. 15, jenž zaručuje mimo jiné svobodu myšlení a umělecké tvorby. Pro autora shledávám též důležitým čl. 10 Listiny, který mimo jiné garantuje zachování dobré pověsti a jména. Na úpravu autorského práva mají také vliv mezinárodní smlouvy, práva Evropské unie a další zákonné předpisy. Je dlužno podotknout, že vzhledem k zásadě teritoriality, výše zmíněná práva z Listiny vyplývající vztahují se na všechny fyzické osoby (i cizince) vyskytující se na území České republiky bez rozdílu.

1.2.1 Šíření v informační společnosti

Více problematickou činí ochranu autorských práv současná informační společnost. Na jednu stranu znamená sice pokrok v možnostech šíření výsledků autorova talentu a snažení, naopak však činí tento potenciál nekontrolovatelným a snadno zneužitelným méně morálními jedinci. V důsledku toho jsme již nesčetněkrát mohli být svědky nelegální produkce různých rozmnoženin autorských děl. Někteří autoři dokonce informační společnost považují za jedno z civilizačních rizik.⁹ Dalo by se říci, že technický pokrok rozhodně vyžaduje pružnost právního systému a schopnost zákonodárce reagovat a aktualizovat právní předpisy k ochraně duševního vlastnictví. Dokud však lidé budou postrádat zdravou morálku a svědomí, pak dle mého názoru příliš nezmůže žádná právní úprava. Avšak stále je důležité zachovat základní funkce autorského práva, kterou je *„taková úprava vztahů, vznikajících z tvorby a uplatnění děl na veřejnosti, aby byly ve vzájemném souladu morální i materiální zájmy tvůrců i všech ostatních subjektů, kteří se daného společenského procesu účastní“*.¹⁰

⁸ TELEČ, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví. Lidskoprávní základy, licenční smlouva. Brno: Doplněk, 2002, s. 72.

⁹ KRÍŽ, Jan. Ochrana autorských práv v informační společnosti. Praha: Linde, 1999, s. 7

¹⁰ TELEČ, Ivo. Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 68

2 VÝTVARNÉ DÍLO Z POHLEDU AUTORSKÉHO ZÁKONA

2.1 Pojmové znaky autorského díla

2.1.1 Předmět ochrany

Umělecká díla jsou jednou z kategorií autorského práva. Musí se jednat o dílo, které je **jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora** a je **vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam** (dále jen „dílo“). Dále v § 2 odst. 1 autorský zákon vymezuje demonstrativní výčet děl, pro nás je nyní však podstatné, že mimo jiné obsahuje také **dílo výtvarné¹¹ jako je dílo malířské, grafické a sochařské.¹²**

Vzhledem k zákonné definici je potřeba zdůraznit požadavek jedinečnosti výsledku autorovy tvůrčí činnosti. Tento požadavek znamená, že statisticky nemohou existovat dvě stejná autorská díla - jedno z nich nutně musí být plagiát.¹³ Nehmotný statek je pak nezbytné odlišit od **hmotného substrátu** (např.: malířského plátna s malbou, kresby na výkresu nebo sochy) a to z toho důvodu, že hmotný výsledek (dílo) je věcí ve smyslu právním, a jako na takový se vztahuje režim vlastnického práva (také převodu vlastnického práva s různými modifikacemi).

Základním pojmovým znakem díla je kumulativní splnění podmínek, že dílo je výsledkem jedinečné tvůrčí činnosti autora a že je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. Autorské dílo, jakožto nehmotný statek, je odrazem osobnosti autora.¹⁴ Tedy je to duševní obsah, který je takto kvalifikován jako autorské dílo. Je potřeba současně splnit **čtyři podmínky**. Musí se jednat o **umělecké dílo s jedinečnou povahou**, tím se rozumí, že je neoddělitelně spojeno s tvůrčím potenciálem svého tvůrce; nemohlo být vytvořeno jinak než právě svým konkrétním tvůrcem – autorem.¹⁵ Dalším požadavkem je **vznik díla tvůrčí**

¹¹ *Vytvoření věci nebo díla- právní skutečnost, jejímž základem je lidské chování, s nímž právní normy spojují právní následky, nezávisle na tom, směřuje-li toto chování k jejich vyvolání. Minimálním právním následkem vytvoření věci je především vznik vlastnického práva k ní (§ 135b a 135cObčZ). Takový následek je naprosto evidentní a nastává jak v případech, kdy někdo vytvořil věc z vlastního materiálu, tak i v případech, kdy věc byla vytvořena z cizího materiálu nebo smíšením materiálu cizího a vlastního. Zvláštními následky vytvoření díla je komplex práv osobně majetkového charakteru (vytvoření autorského díla), HENDRYCH, Dušan. a kol. Právní slovník, 3. vydání, 2009*

¹² §2 odst. 1, Zákon č. 121/2006 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů

¹³ TULÁČEK, Jan. Soudní rozhodnutí a právní věty z hlediska autorského práva, in Bulletin advokacie 4/2005, s. 36

¹⁴ CHALOUPOKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr. Autorský zákon (TZK), 3. vydání, C. H. Beck, 2007, s. 3

¹⁵ ČERMÁK, Karel., LORENC, Lukáš, Autorské právo. In ČERMÁK, Karel a spol. Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy ČR, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví. Elso group, 2007, s. 19

činností autora – tedy nikoli pouhé rutinní duševní nebo dokonce mechanické manuální činnosti (postrádající jakoukoli tvůrčí práci nebo fantazii – např.: mechanické obkreslování a kopírování kreseb. Otázkou pro mne zůstává, zda dle tohoto kritéria jsou např. realistické malby, anebo např. portréty dle fotografie skutečně dostatečnou tvůrčí duševní činností, vzhledem k tomu, že autor kreslí přesně to, co vidí, aniž by užil fantazie a tak dílo postrádá jakékoli duchaplnosti),¹⁶ která je projevem tvůrčí osobnosti autora jako specifické vlastnosti příslušející právě jen jediné lidské osobě, kterou jako takovou nelze bez dalšího předat jiné osobě, naučit ji jinou osobu. (Ano, dá se říci, že zpravidla stejnou věc neztvární dva umělci nikdy stejně, mohou užít odlišných technik, odlišných barev či symboliky pro ztvárnění tentýž myšlenky, avšak nelze čekat, že by mohla být díla naprosto totožná. Vzhledem k tomu, že se stále učíme od starých mistrů je pravdou, že úmyslně vznikají díla, která jsou věrnými kopiemi, což je opět otázkou pro právní teorii, zda je takové dílo hodno srovnatelné právní ochrany jako dílo, jež bylo předlohou (pokud je ovšem autor nevydává za původní, nýbrž za vlastní)). Poslední podmínkou je **vyjádření díla v objektivně vnímatelné podobě**, neboli aby bylo způsobilé být objektivně vnímáno jako dílo umělecké – nestačí tedy, že autor pojal určitou myšlenku nebo třeba i celé hotové dílo již vytvořil, ale pouze v duchu; dílo musí být vyjádřeno určitými výrazovými prostředky, které jsou empiricky vnímatelné ostatními lidmi a umožňují tak aspoň potenciálně společenské uplatnění díla.¹⁷ Musí jít o podobu díla, kterou lze vnímat smysly (u výtvarných děl především zrakem, popřípadě hmatem u nevidomých). Není třeba, aby dílo bylo vnímatelné pro všechny, ale postačí, aby podmínka vnímatelnosti byla splněna vůči omezené skupině osob. Aby bylo možné autorské dílo chránit, je vyjádření díla ve vnímatelné podobě naprosto nezbytné, proto je forma díla (vnímatelná podoba) jeho obligatorním znakem, **ačkoli předmětem ochrany je nehmotný statek**.¹⁸ Pokud dílo splňuje všechny shora uvedené znaky, což je třeba posoudit objektivně, je dílem autorským. Jiná kritéria (např. kvalitu měřenou ekonomickým úspěchem díla, životnost díla, přínos pro společnost, kritérium vkusu) k určení způsobilosti díla k autorskoprávní ochraně nelze použít.¹⁹ Určení, zda jsou v konkrétním případě splněny legální pojmové znaky díla podle autorského zákona, je jednoznačně otázkou právní. Její vyřešení tak přísluší výlučně soudu. V případech, kdy zodpovězení této právní otázky závisí i na posouzení mimoprávních

¹⁶ „Předmětem ochrany podle práva původcovského není látka, myšlenka literárního díla nebo jeho část sama o sobě, nýbrž tvůrčí, a proto chráněná činnost zpracovatele jevící se v tom, jak byla tato látka ve své vnější i vnitřní formě zpracována. **Tato činnost musí být svérázná, osobitá, nezávislá na cizím dílu, třebas bylo předlohou.**“ Rozhodnutí NS Československé republiky, sp. Zn. Zm I 413/29

¹⁷ Tamtéž, s. 19-20

¹⁸ CHALOUPKOVÁ, Helena., HOLÝ Petr, Autorský zákon (TZK), 3. vydání, C.H.Beck, 2007, s. 4

¹⁹ Tamtéž, s. 4

skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, může soud před svým rozhodnutím vyžádat znalecké posouzení a to buď písemným znaleckým posudkem, případně jen potvrzením nebo odborným vyjádřením.²⁰ Ochranu autorským právem nelze na díla, jež zákonná kritéria nesplňují, smluvně rozšířit, a naopak, pokud jí ze zákona užívají, nelze je smluvně ani vyloučit. Také je potřeba brát na zřetel **možnost vyloučení z rozsahu ochrany** dle § 2 odst. 6 aut. zák. Jde o výtvary nezpůsobitelné autorskoprávní ochrany, u výtvarných děl bude připadat v úvahu zejména **námět díla sám o sobě** (tedy samotný nápad výtvarníka) nebo například výtvarný postup, styl kresby. Autorský zákon také vymezuje výkony, které jsou vyloučeny z autorskoprávní ochrany z důvodu veřejného zájmu. A to především **výtvary tradiční lidové kultury**, není-li pravé jméno autora obecně známo (Např. velikonoční kraslice) a nejde-li o dílo anonymní nebo o dílo pseudonymní. (§3 písm. b) aut. zák.).

Na to, aby výtvarné dílo bylo hodno právní ochrany, zákon nevyžaduje ani jeho úplnost a dokončenost. Většinou to též bude otázka názorů, zda a v jaké fázi dílo dokončeno je či není. Jako jedinečný výsledek tvůrčího přínosu je tudíž dílo chráněno již ve svých jednotlivých fázích tvořivého procesu (včetně svého názvu) a to i v tom případě, že do konečné fáze, která byla autorem zamýšlena, nikdy nedojde (např. malíř zemře dříve, nežli obraz dokončí). (Viz. s. 66, otázka č. 1 dotazníku v Příloze – většina osob se domnívá, že dílo požívá ochrany až od okamžiku dokončení).

V souvislosti s organizovaným zveřejňováním různých děl a jejich vystavováním bylo třeba definovat i **díla souborná** (§2 odst. 5 aut. zák), a to pro odlišení jednotlivých práv, jež z takových úkonů vyplývají. Souborným dílem výtvarných děl by mohla být především výstava anebo encyklopedie či sborník věnovaný umění. Ovšem mělo by jít o soubor děl nezávislých, který je také svým způsobem výběru nebo uspořádáním obsažených výtvorů jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora. Pak je třeba odlišit jednotlivá díla zařazená do souboru a vedle toho souborné dílo jako celek. Na povahu souborného díla nemá žádný vliv skutečnost, že do souboru jsou zařazena i díla, která nejsou autorskými díly ve smyslu autorského zákona, resp. která autorskoprávní ochranu nepožívají proto, že jsou z možnosti jejího získání vyloučena (jako např. některé výtvary tradiční lidové kultury). Není ale nutné, aby do souborného díla byla zařazena i díla, která jsou sama o sobě autorskými díly. Autorem souborného díla jako celku je fyzická osoba, která je tvůrčím způsobem vybrala nebo

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 5 Tdo 815/2009

uspořádala, tím však nejsou samozřejmě dotčena autorská práva osob, jejichž díla jsou do souboru zařazena.²¹

2.1.2 Otázka autorství a spoluautorství

Autorem díla ve smyslu autorského zákona může být pouze **osoba fyzická**, která dílo vytvořila (§5 odst. 1 aut. zák.), jelikož právnické osoby nemají schopnost tvůrčí činnosti. Je však možné, aby byly subjektem derivativním. Český právní řád ani neumožňuje na právnickou osobu autorské právo převést. Avšak za určitých okolností může právnická osoba vykonávat majetková práva k určitým dílům.²² Vzhledem k tomu, že vytvoření díla je spíše činností faktickou, nežli právním úkonem, postačí, aby fyzická osoba byla subjektem práv (měla způsobilost k právům). **Způsobilosti k právním úkonům** není třeba (na vytvoření díla nemá vliv ani fakt, že je osoba zbavena nebo omezena ve své způsobilosti).

Co se určování autorství týče, stanoví autorský zákon ve svém § 6 tzv. **zákonou domněnku autorství**. Tato vyvratitelná domněnka („není-li prokázán opak“ – tj. že autorem příslušného díla je jiná osoba) stanoví, že autorem díla je ta fyzická osoba, jejíž **pravé jméno** je **obvyklým způsobem** uvedeno **na díle** (u obrazů to bude nejčastěji podpis na samotném plátně, ať už zředu malby nebo ze zadní strany; otázkou zůstává, zda se považuje za podpis na díle např. i vyryté jméno na cedulce připevněné na rámu a zda je vůbec rám součástí výtvarného díla. Dle mého názoru rám není součástí výtvarného díla, (pokud si jej nevytvořil sám umělec – např. umělecký rám tvořený přímo s obrazem a k němu), je pouhou součástí hmotného výsledku (obrazu) a to vznikající až spojením dvou věcí dohromady – zpracováním obrazu a rámu, kdy společně vytvářejí nějakou ekonomickou hodnotu, která může být předmětem převodu vlastnického práva. Rám nemusí nezbytně naplňovat znaky součásti věci v právním slova smyslu,²³ ledaže by byl neoddělitelně k obrazu připevněn. Povaha rámu se více blíží **příslušenství věci** dle § 121 obč. zák.²⁴ Jméno může být dále u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem. Takováto zákonná domněnka se užije i v tom případě, kdy je autor označen pseudonymem, pokud autorem

²¹ ŠTROS, David. Základní principy autorského práva. In JEŽEK, Jiří. Prosazování práv z duševního vlastnictví, HP, 2003, str. 30

²² ČERMÁK, Karel., LORENC, Lukáš, Autorské právo. In ČERMÁK, Karel a spol. Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví, s. 22

²³ *Součástí věci je dle občanského zákoníku vše, co k věci podle její povahy náleží a nemůže být od věci odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila* - § 120 odst. 1, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Součástí věci není tedy samostatnou věcí a právní úkony týkající se věci se vztahují na všechny její součásti – avšak malba na plátně a rám mohou mít i samostatný právní režim, jelikož jsou oddělitelné, aniž by se znehodnotila zároveň věc druhá, a také obojí má svoji majetkovou hodnotu.

²⁴ Právní úkony týkající se věci hlavní se automaticky vztahují na příslušenství, opačně však tento vztah neplatí.

přijatý pseudonym nevzbuzuje **pochybnosti o autorově totožnosti**. Účelem této vyvratitelné domněnky je umožnit a usnadnit nespornou identifikaci autora pro případ soudního sporu.²⁵

Spoluautorství (§ 8 aut. zák.) představuje pluralitu subjektů na straně původcovství k dílu. Spoluautorské dílo je takové, a) které **vzniklo společnou tvůrčí činností** jednotlivých spoluautorů b) které je dílem jediným c) jehož spoluautorské příspěvky **nejsou schopné samostatného užití** d) při jehož vzniku se nejedná u dotčených osob o pouhé poskytnutí rady či pomoci **netvůrčí povahy**. Při rozhodování o nakládání s dílem se mezi spoluautory uplatňuje zásada jednomyslnosti (na rozdíl např. od nakládání se společnou věcí podílovými spoluvlastníky, kde se uplatňuje zásada majority).²⁶ Z právních úkonů týkajících se díla spoluautorů jsou oprávněni a povinni všichni spoluautoři společně a nerozdílně (§8 odst. 3 aut. zák.).

Pojmovým znakem spoluautorství je tvůrčí spolupůsobení několika osob při zrodu díla a vznik jednotného a nedílného díla jako výsledek společné tvůrčí práce. Spoluautorství nevznikne z každého spolupůsobení při zrodu díla, toto spolupůsobení na vzniku díla musí být tvůrčí povahy ve smyslu autorského práva; tedy musí být rovnocenné. Není spoluautorem ten, kdo poskytl autorovi pomoc výlučně technickou či administrativní (např. ani ten, kdo poskytl faktografii, kterou autor sám ztvárnil do podoby díla).²⁷

2.1.3 Anonym a pseudonym

Z různých společenských nebo osobních důvodů se autor ze své vlastní vůle při zveřejnění svého díla uchyluje ke skrytí své totožnosti. Buďto své jméno záměrně neuvede anebo může také dlouhodobě (mnohdy celoživotně) užívat krycí jméno nebo uměleckou značku. V dřívější době k takovým krokům vedla umělce např. politická situace anebo příliš odvážná tvorba, která by zveřejněním pravého jména svého tvůrce mohla vést k jeho společenskému znemožnění nebo zavržení. I přesto odvážnější výtvarníci své dílo prezentovali bez studu a ostychu, protože jeho prostřednictvím, ať už bylo jakkoli pobuřující, vyjadřovali své citění a vnímání světa a společnosti a demonstrovali tak své *tvůrčí duševno*. Přestože někteří z nich zvolili cestu anonymní nebo pseudonymní (pod svým uměleckým jménem), je potřeba jejich totožnost chránit, dokud se sami autoři neprohlásí anebo pokud se nestane jejich jméno obecně známým. Do této doby zastupuje autora při výkonu a ochraně práv autorských k dílu vlastním jménem a na jeho účet osoba, která dílo zveřejnila.(§7 odst. 2

²⁵ ŠTROS, David. Základní principy autorského práva. In JEŽEK, Jiří. Prosazování práv z duševního vlastnictví, HP, 2003, s. 30

²⁶ TELEČEK, Ivo., TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví, česká právní ochrana II., Doplněk, 2006, s. 32-33

²⁷ Rozhodnutí býv. NS ČSSR, sp. zn. 3 Cz 49/81, více in Tamtéž, s. 33

aut. zák.)

Účelem §7 autorského zákona je absolutní právní ochrana totožnosti autora díla pseudonymního nebo anonymního. S ohledem na obecnou úpravu ochrany osobnosti fyzické osoby podle § 11 a násl. občanského zákona se v tomto případě jedná o soukromoprávní úpravu zvláštní, podrobenou rovněž objektivnímu odpovědnostnímu právnímu režimu. Ustanovení § 7 představuje konkretizaci úpravy osobnostního autorského práva na ochranu autorství dle § 11 odst. 2 občanského zákona a to ve vztahu k autorovu právu na specifické označení jeho autorství.

Díla *kryptonymní* dělíme na:

- a. díla *pseudonymní*, tj. díla s udáním krycího jména autora (jeho pseudonymu)
- b. díla *anonymní*, tj. díla bez udání pravého nebo krycího jména autora.

Díla anonymní a díla pseudonymní se dále dělí na ta, u nichž:

- a. *totožnost autora není veřejně známa*, a kdy majetkové autorské právo trvá 70 let po zveřejnění díla
- b. *totožnost autora je veřejně známa*, resp. autor se veřejně prohlásil, u nichž platí obecná doba trvání majetkových autorských práv.

Osoba, která zveřejní dílo pod jiným než pravým jménem autora, aniž by k tomu sám projevil vůli, **nevyvolá tímto právní následky**, které zákon spojuje s díly anonymními či pseudonymními. Takovéto jednání je naopak způsobilé vyvolat odpovědnostní následky za zásah do autorových osobnostních práv autorských. Uvedení jeho jména, resp. neuvedení, představuje **výkon výlučného osobnostního autorského práva** na ochranu autorství. Toto právo je nepřevoditelné a autor se ho nemůže vzdát.²⁸

Pokud se umělec rozhodne vystupovat pod pseudonymem (pod krycím jménem nebo uměleckou značkou), je to jen jeho svobodný projev vůle, který není právním úkonem. Takový projev vůle není třeba zapisovat do žádného veřejného rejstříku. Dokonce jeden autor může používat více různých jmen nebo značek, například pro označení odlišných druhů své tvorby (sochy může vytvářet pod uměleckou značkou, která bude například méně náročná k vyrytí na podstavci sochy, krycí jméno může naopak použít pro své olejomalby) a není ani vyloučeno, aby pod jedním pseudonymem vystupovalo více spoluautorů. V dnešní době je nejčastějším důvodem volby vystupovat pod pseudonymem převážně zapamatovatelnost

²⁸ TELEČ, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), 1. vydání, C. H. Beck, 2007, s. 105

autora. Vzhledem k množství výtvarníků je potřeba vyniknout nejen svojí tvorbou, ale i zajímavým označením. Za tímto účelem pak vznikají různé zkratky a složeniny jména a příjmení.

Znalecká praxe se často setkává i s **nečitelnými podpisy**. Některé mohou být pro samotné znalce umění tak nečitelné, že by mohly být považovány za díla s uměleckou značkou, otázkou zůstává, zda je projevem vůle autora, aby byl jeho podpis nečitelný (většinou připadá v úvahu u autorů, kteří nejsou ještě ve společnosti příliš známí, pokud již známí jsou, tak znalci umění rozeznají i jejich méně krasopisné projevy). S tím úzce souvisí i problematika užití iniciálu jména a příjmení. Na dílo označené pouze **autorovými iniciálami** lze hledět jako na dílo anonymní, neboť iniciály jsou věci dohadů a mohou být navíc shodné, tudíž z nich nelze totožnost autora vždy a zcela přesvědčivě zjistit. Na **dílo označené zkráceným jménem a příjmením** autorovým lze hledět jako na dílo pravojmenné, pokud je ze zkratky pravé jméno a příjmení autora patrné. (Např. běžná zkratka jména František na Frant. apod.).²⁹

Přestože pseudonym a anonym jsou pojmy práva autorského, jsou pouhým prostředkem vystupování vůči veřejnosti (v utajení konkrétní osoby) a to namísto vystupování svým vlastním jménem. Nejsou předmětem ochrany autorského zákona, avšak mají podobný charakter jako pravé jméno a příjmení, které je chráněno občanským zákoníkem v §11 a násl. obč. zák. Vzhledem k tomu, že pseudonym může být vyjádřen i pod uměleckou značkou, lze se zamyslet i nad případem, kdy by samotná umělecká značka měla pojmové znaky uměleckého díla podle autorského zákona, tudíž by mohla spadat nikoli pod ochranu občanského zákoníku, nýbrž stejně tak jako samotné výtvarné dílo pod ochranu autorského zákona.

Je třeba mít na zřeteli, že vystupování pod pseudonymem se vztahuje pouze ke zveřejňování autorova díla (nejde o právní úkon), tzn., že veškeré právní úkony činí autor jako fyzická osoba svým jménem a příjmením, nikoli pod pseudonymem.

Pokud bychom si měli klást otázku, vůči komu zákaz prozrazení pravé totožnosti autora působí, pak nám napoví fakt, že stát uznává právo na ochranu autorství jako absolutní právo působící vůči všem (erga omnes).

Anonymita autorství zaniká jejím **vyzrazením** bez ohledu na skutečnost, zda se tak stalo se svolením autora či nikoli. K tomu dochází ve chvíli, kdy se totožnost autora stane objektivně veřejně známou (k tomu, aby bylo pravé jméno obecně známo, ještě nepostačuje

²⁹ Tamtéž, s. 106

jeho známost pouze v odborných kruzích – uměleckých). Tímto okamžikem také zaniká i absolutní právo autora na utajení jeho totožnosti, neboť fakticky došlo k **zániku hodnoty tímto právem chráněné**. Zároveň zaniká i vlastnost díla být dílem s utajeným autorstvím. Se zánikem tohoto práva autora pak souvisí i zánik povinnosti nevyzrazovat totožnost autora. Zánik anonymity autora má vliv i na dobu trvání autorského práva (viz § 27 odst. 3 aut. zák.). Je třeba však poznamenat, že zánikem anonymity není dotčeno výlučné osobnostní autorské právo autora nadále označovat své autorství pod pseudonymem nebo anonymně.³⁰ (Např.: Pokud svolím k vystavování svých olejomalb, které jsou označeny namísto celého podpisu pouze mými iniciály anebo zvláštní skrytou značkou a osoba, jenž vystavuje má výtvarná díla, byť z nedbalosti připojí velkým nadpisem na reklamní plakát mé skutečné jméno bez mého svolení, stává se má totožnost jako autorky vystavovaných děl veřejně známou nebo přinejmenším veřejnosti seznatelnou, zaniká tak možnost naplnit původní záměr být utajena a osoba, jenž moji totožnost vyzradila, nese odpovědnost za porušení své povinnosti vyplývající přímo z autorského zákona (tudíž ji není třeba zvláště smluvně stanovit) o zachování mlčenlivosti o mém pravém jméně. Přesto všechno mohu nadále svá díla prezentovat pod svým uměleckým jménem, jako doposud).

Veřejné prohlášení autora díla o tom, že je jeho autorem, je jednostranným právním úkonem soukromoprávní povahy (posuzuje se z hlediska obecných ustanovení občanského zákoníku). K tomu, aby se jednalo o autorovo prohlášení „veřejné“, je vhodné je učinit takovým způsobem, aby bylo prohlášení adresováno individuálně neurčenému okruhu osob, tj. veřejnosti (ve smyslu určenosti každému). I takové subjektivní odtajnění autorství je odvolatelné, avšak je možné pouze v případě, kdy objektivní utajení autora zůstalo i přes veřejné prohlášení zachováno.³¹

Odstavec 2. §7 aut. zák. upravuje vyvratitelnou domněnku zastoupení autora při výkonu a ochraně práv pro případ, že autor zůstane utajený. Zákonem je určena osoba, jež dílo oprávněně zveřejnila. Tato osoba je **zákonným zástupcem autora**, její postavení zástupce vzniká ex lege zveřejněním a jedná vlastním jménem na účet autora. Může jím být jak osoba fyzická tak i právnická. Vzhledem k tomu, že se právnímu vztahu mezi autorem a tímto zástupcem autorský zákon nevěnuje a tudíž bude vztah podléhat občanskému zákonu, nebude pro autora od věci uzavřít se zveřejnitelem např. příkazní nebo jinou smlouvu.

Zastoupení autora kryptonymního díla je možné jak v případě výkonu ochrany výlučných autorských práv majetkových, tak i výlučných autorských práv osobnostních.

³⁰ Tamtéž, s. 108

³¹ Tamtéž, s. 109-110

Zejména bude zveřejnitel v praxi oprávněn zastupovat autora při sjednávání a uzavírání licenčních smluv s třetími osobami, včetně, dále při přijímání výnosů pro autora díla za užití jeho díla od třetích osob včetně výplaty k rukám autora, a také při ochraně jeho výlučných osobnostních a majetkových autorských práv, a to zejména v soudních a správních řízeních.³²

³²Tamtéž, s. 111

3 VZNIK, ZÁNÍK A OBSAH PRÁVA AUTORSKÉHO

3.1 Vznik autorského práva

Jak již bylo naznačeno výše, vznik autorského práva je vázán k vyjádření díla v jakékoli objektivně vnímatelné podobě (dokončená olejomalba na plátně nebo jen náčrt či skica jako díla nedokončená, kombinace tvarů, různých barev a stínů) a je nezávislé na svém hmotném substrátu. Proto je tak důležité uvědomit si nutnost odlišení *autorského díla* jako statku nehmotného od jeho *podkladu, nosiče* (hmotného substrátu – např. olejomalba na malířském plátně, výkres, mramorová socha) jako věci hmotné, která má svůj vlastní právní režim, nikoli autorskoprávní. Tudíž pokud by došlo ke zničení takového malířského plátna, autorské právo, jenž se váže k dílu autora, nezaniká (avšak zaniká nosič, který zprostředkovává objektivně vnímatelnou podobu). Jednodušší by bylo prokázání pozůstalého autorského práva v případě zničení obrazu tehdy, pokud by byly zachovány původní náčrty nebo bylo-li by dílo zaregistrováno kolektivním správcem, popřípadě se již stalo veřejně známým (např. dílo známého malíře, které je předmětem různých rozmnoženin (plakáty, sbírky současného umění – encyklopedie umění, pohlednice atd.)). Originál díla může být beznadějně zničen (např.: originál je vystaven v galerii, která vyhoří), avšak autorská práva přetrvávají, jelikož na něj nejsou nevyhnutelně vázána. Lze si představit i situaci, kdy umělec své zničené dílo obnoví tak, že namaluje nový obraz, podle svých představ, náčrtů nebo již vytvořených fotokopií původního obrazu. Potom by však nedošlo ke vzniku nového autorského práva, nýbrž o nové vyjádření již existujícího. Což by se dalo přirovnat k **vytvoření autorské rozmnoženiny**. Pak by také bylo možno dojít k závěru, že samotné dílo autora je nezničitelné do té doby, **dokud není zapomenuto**. A s tím souvisí i ustanovení §9 odst. 4, který stanoví, že vlastník či jiný uživatel věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, **není povinen tuto věc udržovat a chránit před zničením**, není-li dohodnuto či nevyplývá-li ze zákona jinak. Vlastník tedy nedluží autoru povinnost pečovat o dílo ani je chránit před zničením nebo jakkoli je udržovat (např. olejomalba na plátně podléhá prostředí, ve kterém je umístěna. Pro co nejdější zachování malby je třeba vybrat vhodné prostředí, záleží na teplotě, vlhkosti vzduchu, prašnosti atd. Avšak takové podmínky je schopna zachovat pouze dobře zařízená galerie, nikoli jedinec ve své domácnosti nebo jiných veřejně přístupných prostorách (restaurace); pro takové zacházení s výtvarnými díly nemá většinou jedinec, který se v prostředí umění nepohybuje, ani tušení a možnosti). Dalo by se říci, že vzhledem k množství umělců, kteří v dnešní době působí, (všeobecně, nikoli jen na trhu s uměním – malba již dávno není jen výhradou nadaných a vzdělaných. V dnešní době se čím

dál více lidí obrací k umění, aby tak ventilovali proces dnešní uspěchané doby a dá se s trochou nadsázky říci, že kresba a malba nejsou již tak nákladnými záležitostmi) se obrací ochrana pochopitelně na soukromoprávní zájem autora. Samozřejmě na druhé straně zde stojí zájem společnosti na zachování a udržení hmotného substrátu jako jistého kulturního dědictví. Pokud má však autor olejomalby zájem na jejím co nejlepším zachování, je pro něj taková situace opět řešitelná, a to vzhledem k dispozitivnímu charakteru §9 odst. 4 (např. autor se s vlastníkem může domluvit na údržbě obrazu). Je totiž také v zájmu vlastníka, aby obraz, do kterého investoval, byl co nejdéle a nejlépe zachován. Vlastník není taktéž povinen žádat o opravu nebo úpravu výhradně autora díla, nýbrž při zachování jeho osobnostních práv může provést opravu sám nebo požádat odborníka. Také předpisy veřejného práva mohou stanovit jiné povinnosti, odlišné od autorského zákona. Zejména půjde o předpisy poskytující ochranu kulturního dědictví,³³ za jejichž porušení již nenáleží odpovědnost autorskoprávní, nýbrž správně a trestněprávní.

Je třeba si také uvědomit, že dikce odst. 4 počítá jen s opominutím údržby a zabránění zničení, nezahrnuje však už **úmyslné poškození či zničení nebo pozměnění výtvarného díla**.

Vlastník není oprávněn ani pomocí jiné osoby k zásahu do osobnostního autorského práva na nedotknutelnost díla (viz § 11 odst. 3). Případné zásahy, které by spočívaly v pozměnění např. malby na plátně, je nutné posoudit z pohledu naplnění znaků zásahu do osobnostního práva na nedotknutelnost díla, tedy zejména zda tyto změny zasahují do uměleckého pojetí díla. Může jít o případ, kdy osobnostní zájmy autora převáží nad výkonem vlastnického práva majitele nosiče díla. U obrazu či sochy lze mít za to, že jejich prosté zničení³⁴ bez dalšího nezpůsobuje pokřivení uměleckého pojetí díla, neboť po zničení nosiče (na rozdíl od jeho poškození) již žádné umělecké pojetí není dále seznatelné a nemůže být s autorem proto ani spojováno. Z toho vyplývá, že k zásahu do osobnostních autorských práv musí vedle samotné skutečnosti zničení nosiče díla vyplývat z aktu zničení i další důsledek zejména vzhledem ke způsobu provedení či jiným okolnostem, jež způsobuje zásah do integrity umělecké tvorby či užití díla způsobem, který snižuje jeho hodnotu (příkladem může být demonstrativní zničení sochy na veřejnosti apod.).³⁵

V důsledku je však stále třeba mít na paměti, že obraz, *který nám visí doma na zdi*, je předmětem práva vlastnického a spadá pod režim občanského zákona, zatímco nehmotný

³³ např.: zák. č. 20/1987 Sb., nebo zák. č. 71/1994 Sb.

³⁴ Ke zničení díla: MS Praha, sp. zn. 13 Co 216/90

³⁵ TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), 1. vydání, C. H. Beck, 2007, s. 135-136

statek (duševní vlastnictví autora) vyjádřený prostřednictvím tohoto obrazu je předmětem práva autorského. Tuto **koexistenci věcného a autorského práva** vyjadřuje ve svém ustanovení i §9 odst. 3 aut. zák., který nám jasně říká, že **nabytí vlastnického práva** k obrazu ještě neznamená, že vlastník je oprávněn k výkonu práva dílo užit, jenž spadá do majetkových práv autora dle autorského zákona tehdy, pokud se mezi sebou autor a např. kupující obrazu nedohodnou jinak. Tedy majetková práva ve smyslu autorského zákona nepřecházejí automaticky na vlastníka hmotného substrátu, ten má pouze věcné právo k obrazu. (Ke schopnosti odlišit majetková práva k dílu a vlastnické právo k hmotnému substrátu viz. s. 69, ot. č. 4 dotazníku). Naopak samotné poskytnutí oprávnění k výkonu práva dílo užit (majetkového práva) se vlastnického práva k obrazu nedotkne, pokud se nedohodnou strany vztahu jinak. Tak může dojít k odlišnosti subjektů autorského práva a práva věcného. Při vytvoření díla je subjekt obou těchto práv totožný, je jím autor. K právně relevantní kolizi těchto práv může dojít řadou právních skutečností, například převodem vlastnictví k originálu obrazu a jeho rozmnoženiny nebo vytvořením obrazu na základě smlouvy o dílo atd. Aby však zároveň došlo i k převodu autorského práva užit zachycené dílo (§12 aut. zák.), je zásadně potřeba uzavření licenční smlouvy. Výjimkou jsou zde případy dovoleného užití díla ze zákona, zejména jakmile uplyne doba trvání majetkových autorských práv nebo pokud jde o případ volného užití díla a také zákonné licence. Vlastník originálu odlišný od autora může pak v tomto rozmezí obraz nebo sochu užívat **pro svoji vlastní potřebu**, může s ním jakkoli nakládat – zcizit jej nebo dát do zástavy, popřípadě i zničit apod., rovněž jej může bezplatně vystavovat.

3.2 Obsah autorského práva

Jak jsem již naznačovala, autorské právo je založeno na oddělení osobnostních práv od práv majetkových (dualistická koncepce). Tato práva jsou výlučná svým samostatným a odděleným právním režimem, ostatně jak tomu napovídá i zařazení v autorském zákoně (oddíl 2. § 11, oddíl 3. § 12 a násl. aut. zák.) a dohromady tvoří obsah autorského práva.

3.2.1 Osobnostní práva

Osobnostní práva jsou spojena pouze s autorem výtvarného díla. Zanikají pak jeho smrtí a autor se jich **nemůže vzdát**. Osobnostní práva jsou **nepřevoditelná** na jinou osobu, tedy nelze s nimi smluvně disponovat. Z toho plyne, že jsou nerozlučně spjata s autorem, tak jako je například pokrevní rodič spjat se svým dítětem. Ze zákazu převodu osobnostních práv,

jakož i z toho, že vůbec nejde o majetek, vyplývá i zákaz postižení osobnostních práv výkonem rozhodnutí a též zákaz jejich zahrnutí do konkurzní podstaty.³⁶

Zákon obsahuje uzavřený taxativní výčet osobnostních práv autora. Zahrnují právo autora **rozhodovat o zveřejnění** svého díla, právo **osobovat si autorství** včetně práva rozhodnout, jak má být jeho autorství uváděno při zveřejnění díla a také autorovo právo na **nedotknutelnost** svého díla. Zveřejnění zákon mj. definuje jako první oprávněné veřejné vystavení, vydání či jiné zpřístupnění veřejnosti (pokud stále vztahujeme výklad pouze k výtvarným dílům, nikoli obecně ke všem dílům). Tímto prvním zveřejněním je autorovo osobnostní autorské právo **vyčerpáno**. V případě výtvarného díla k tomu však nemusí nikdy dojít (autor nikdy svůj obraz, sochu nezpřístupní veřejnosti). Právo rozhodnout o zveřejnění smrtí zaniká, neznamená to však, že po smrti autora by nemohlo být dílo zveřejněno. V tomto ohledu nemá žádný právní význam např. přání autora nezveřejňovat dílo ani posmrtně, neboť by se jednalo buď o výkon již zaniklého práva, nebo o podmínku, která nemá dle současného českého práva žádné právní následky. Naopak autorský zákon posmrtné zveřejňování děl předpokládá a nepřímo mu rovněž napomáhá stanovením výlučného majetkového práva posmrtného zveřejnitelů díla k takto zveřejněnému dílu.³⁷ **Další vystavování** a jakékoli předložení veřejnosti již pod výkon osobnostních práv nespadá, nýbrž tato jsou již vyčerpána. Takové další uveřejnění by bylo výkonem majetkových práv autorských dílo užít.

Právo **osobovat si autorství** je další součástí osobnostních práv autora. Ten má právo se rozhodnout, zda dílo bude při jeho zveřejnění označeno jeho jménem či zda bude vystupovat pod **anonymem nebo pseudonymem** a tím také vylučuje ostatní osoby, aby si osobovaly autorství k dílu. V případě zásahu do autorova práva na autorství jinou osobou se může autor domáhat např. **určení svého autorství** dle § 40 odst. 1 písm. a) aut. zák. Právo osobovat si autorství smrtí zaniká, avšak zároveň s touto právní událostí pokračuje tzv. postmortální ochrana některých prvků autorovy tvorby (§ 11 odst. 5 aut.zák.). Co se užití pseudonymního nebo anonymního označení týká, po smrti autora je nutné rozlišovat, zda dílo bylo pouze podle přání **veřejně známého** autora užíváno bez uvedení jeho jména či pod pseudonymem anebo zda totožnost autora díla anonymního či pseudonymního byla v okamžiku smrti autora objektivně utajena. Pokud by šlo o autora veřejně známého, pak by právo na označení díla po jeho smrti zaniklo. Poté jsou další uživatelé díla ze zákona **povinni** autorství díla **označit** obvyklým způsobem (řádně označit autora díla – jeho vlastní jméno

³⁶ TELEEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva, in Bulletin advokacie 3/2001, s. 40

³⁷ TELEEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 135-136

nebo pseudonym, pokud pod ním byl autor všeobecně známý za jeho života). Odlišný bude druhý případ, kdy autor chtěl být již za svého života utajen (posmrtné zachování utajení autora). Autorský zákon výslovně neřeší otázku, zda po smrti autora zaniká ochrana autorské anonymity jako takové, pouze stanoví, že ani v těchto případech není nikdo oprávněn osobovat si autorství anonymního díla a dále stanovuje výjimku (§ 11 odst. 5 aut.zák.), dle níž uživatelé anonymního díla nejsou povinni jeho autora uvést, avšak tuto výjimku nelze chápat jako legální příkaz k posmrtnému utajování totožnosti autora.³⁸

Zákon **právo na nedotknutelnost** díla specifikuje demonstrativně. Mezi jednotlivá oprávnění je zahrnuto zejm. právo udělit svolení k zásahu do svého díla (k jakékoli změně) a dále pro případ, že je dílo užíváno jinou osobou než autorem, zahrnuje autorský zákon právo autora na to, aby se tak dělo způsobem, který nesnižuje hodnotu díla. K nedotknutelnosti díla patří i právo na „autorský dohled“, na základě kterého může autor dohlédnout, zda osoba užívající jeho dílo činí tak **způsobem nesnižujícím jeho hodnotu**, avšak pouze tehdy, pokud lze po uživateli spravedlivě požadovat, aby autorovi výkon práva na autorský dohled umožnil (§11 odst. 3 aut. zák.). Zásahem do osobnostního práva na užití díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu (tj. dehonestací díla) je vzhledem k povaze tohoto práva pouze takové jednání, které zasahuje do hodnoty díla uměleckého. Jde tedy o zásah do ideálního statku nehmotné povahy. Zásahem do tohoto práva nebude bez dalšího takové jednání, které snižuje tržní cenu díla.³⁹ Právo na nedotknutelnost díla spočívá ve výlučném právu autora provádět na díle jakékoli změny nebo úpravy, které zasahují do uměleckého pojetí díla.⁴⁰

3.2.2 Majetková práva

Základním majetkovým právem autora je **právo dílo užít**. Zákon dále specifikuje některé způsoby užití autorského díla. Patří zde (s omezením na díla výtvarná):

- Právo na **rozmnožování** díla (§13 aut. zák. – zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla jakýmikoli prostředky a v jakékoli formě),
- právo na **rozšiřování** originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14 aut. zák. – prodejem či jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině díla, včetně nabízení díla – s prvním převodem vlastnického práva je **autorské právo** na rozšiřování k takovému dílu **vyčerpáno**, pouze právo na pronájem díla a právo na půjčování díla zůstávají nedotčena.

³⁸ Tamtéž, s.108-109

³⁹ Tamtéž, s. 155

⁴⁰ Rozhodnutí MS v Praze, sp. zn. 13 Co 216/90

Znamená to, že nabyvatel originálu nebo rozmnoženiny je může dále volně rozšiřovat),

- právo na **pronájem** originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 15 aut. zák. – zpřístupňování díla za účelem hospodářského či obchodního prospěchu poskytováním na dobu určitou – tímto se nevyčerpává),
- právo na **půjčování** originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 16 aut. zák. – nikoli za účelem prospěchu. Taktéž se nekonzumuje),
- právo na **vystavování** originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 17 aut. zák. – umožnění shlédnutí).

Vedle práva dílo užit jsou v taxativním výčtu majetkových práv další dvě jiná, která jsou ex lege povinně kolektivně spravována [§ 96 odst. 1 písm. a) bod 5.]. Jinak je nelze uplatnit. Je to právo na odměnu při opětovném prodeji originálu díla uměleckého a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu (§ 25). Mezi zákonná majetková práva zákon neřadí právo na odměnu za užití díla. Toto právo je věcí smlouvy. Licenční smlouva je zásadně úplatná. Bezúplatnost však není zakázána.⁴¹

Teorie mimo zákon navíc výkladem dovozuje další tzv. **práva odvozené tvorby**, jejichž znakem je, že užití díla souborného nebo díla vzniklého spojením či tvůrčím zpracováním jiného díla znamená zároveň **užití děl původních**, zařazených do souboru či děl použitých ke zpracování. Příkladem může být právo na zařazení díla do díla souborného, právo dílo spojit s jiným dílem a také díla spojeného nebo zařazeného užit, atd. Pokud jde o spojení dvou samostatných autorských děl, nejde o spoluautorství, ale o spojení děl. Ochrana každého ze spojených děl spočívá i v právu na to, aby v každém vydání spojeného díla bylo **uvedeno autorství autorů spojených děl**, a v právu na vyplacení odměny za každé z těchto děl.⁴² Tedy k tomu, abych se mohla inspirovat u jiného současného umělce a měnit např. jeho známou tvorbu tím, že ji doplním o další nápady a techniky, a abych zároveň neporušila jeho autorská práva, potřebuji souhlas tohoto původního autora ke zpracování jeho díla, popřípadě k dalšímu vystavování a jinému užití výsledného spojení našich děl. Také navíc, jak již NS uvedl, vznikne původnímu autoru právo na vyplacení odměny za každé z nově vzniklých děl ze zpracování jeho díla původního. **Osobnostní podstata** českého práva

⁴¹ TELEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva, in Bulletin advokacie 3/2001, s. 40

⁴² Rozhodnutí býv. NS SR ze dne 28. 8. 1989, sp. zn 3 Cz 54/89, uveřejněno pod č. R 51/91 ve Sb. rozh. a stan., 1991, s. 422-425 a také in TELEC, I., TŮMA, P., Přehled práva duševního vlastnictví, s. 37

autorského je projevena též u **práv majetkových**. Jedná se o čtyři zákazy, které spolu navzájem souvisí, a které jsou vyjádřeny v ustanovení § 26 odst. 1 anebo z něj vyplývají. Jedná se o:

- ***zákaz vzdání se absolutních majetkových práv autorských,***
- ***zákaz převoditelnosti absolutních majetkových práv autorských inter vivos,***
- ***zákaz exekvovatelnosti absolutních majetkových práv autorských; zákaz se však netýká exekvovatelnosti pohledávek na odměny, na což zákon výslovně upozorňuje,***
- ***zákaz zahrnutí absolutních majetkových práv autorských do konkurzní podstaty⁴³ podle práva úpadkového.⁴⁴***

Na rozdíl od osobnostních práv autorských majetková práva trvají za života autora výtvarného díla a zásadně **ještě 70 let po jeho smrti**, pokud autorský zákon nestanoví jinak (§ 27 aut. zák.). Tato majetková práva patří do pozůstalosti autora. Doba trvání majetkových práv **se počítá od prvního dne** roku, jenž následuje po roce, ve kterém **k události rozhodné** pro počítání příslušné doby došlo (touto událostí je již zmíněná smrt autora, anebo pokud se jedná o dílo vytvořené více autory, pak je to smrt spoluautora, který ostatní spoluautory přežil – tzn., který z nich zemřel nejpozději). Dále v případě děl anonymních a pseudonymních je touto právně rozhodnou událostí, od které se příslušná doba trvání majetkových práv počítá, **okamžik oprávněného zveřejnění díla**, ledaže by se autor v průběhu sedmdesátileté doby veřejně prohlásil nebo stal obecně známým i pod svým pseudonymem, pak by totiž začala sedmdesátiletá lhůta běžet znovu od jeho smrti. Pokud však dílo s utajenou totožností nebylo zveřejněno, pak právně rozhodnou událostí je zde samotné **vytvoření díla**.

§ 28 autorského zákona se vztahuje na období po uplynutí doby trvání majetkových práv k dílu. Takové dílo se stává **volným**, tzn., že jej každý může bez dalšího užít. Jiná situace nastává tehdy, pokud ještě dílo, u něhož uplynula doba trvání majetkových práv, nebylo zveřejněno. V tomto případě tomu, kdo je **poprvé zveřejní**, vznikají tímto okamžikem výlučná majetková práva k dílu a to v rozsahu, v jakém by je měl autor díla, pokud by jeho majetková práva k dílu ještě trvala. Ze zákona toto právo **trvá 25 let od zveřejnění díla**.

⁴³ § 6 zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ TELEČEK, Ivo. Některé základní a obecné otázky, s. 40

4 JINÁ MAJETKOVÁ PRÁVA

4.1 Práva na autorskou odměnu při opětovném prodeji originálu výtvarného díla

Autorům uměleckých děl (na rozdíl od jiných autorských děl) přísluší dále tzv. **droit de suite**. Je nutno vycházet i z toho, že tzv. právo „droit de suite“ je právem především hospodářského významu, zajišťujícím autorovi podíl na hospodářském zhodnocení díla, a jeho podstatou je získání slušného vypořádání pro autora vůči osobám, které dalším prodejem převádějí originál uměleckého díla.⁴⁵ Dle § 24 autorského zákona se jedná o právo na dodatečnou odměnu, jenž přísluší autorovi, který v případě, že **originál výtvarného díla** (rozumí se např. malba/obraz, kresba, socha, koláž, tapisérie, grafika, keramika, fotografie nebo **autorská rozmnoženina**,⁴⁶ která je považována za originál atd.), **je dále prodáván** (tzn., že předtím již bylo autorem vlastnické právo převedeno na jinou osobu) za **kupní cenu**, která činí **1.500 EUR** (cca 38.470 Kč) **a více**, a jestliže se takového prodeje jako prodávající, kupující nebo zprostředkovatel **účastní** provozovatel galerie, dražebník nebo jiná osoba, která soustavně obchoduje s uměleckými díly („**obchodník s uměním**“). Pro autora je relevantní každý opětovný prodej díla, avšak s tou **výjimkou**, že se právo na odměnu **nevztahuje na první opětovný prodej**, pokud prodávající získal originál výtvarného díla přímo od autora **méně než tři roky** před takovým opětovným prodejem a **kupní cena originálu** díla při opětovném prodeji **nepřesahuje 10.000 EUR** (§24 odst. 4) – při kurzu k březnu 2013 (25.65 Kč/1 EUR) cca 256.500 Kč). *(Př.: Malíř A prodá svůj obraz v roce 2010 obchodníku s uměním B za 100.000 Kč. B již během roku 2011 najde pro tento obraz kupce – C (který současně obchodníkem s uměním být nemusí), který obraz koupí za 200.000 Kč do své osobní sbírky. Vzhledem k tomu, že k prodeji mezi B a C došlo pouhý rok poté, co A prodal svůj obraz B, a vzhledem k tomu, že jde o první opětovný prodej obrazu a nová kupní cena mezi B a C nepřesahuje zákonem danou hranici 10.000 EUR, A mít nárok na odměnu z opětovného prodeje nebude a B s C nevznikne povinnost zaplatit odměnu do rukou kolektivního správce.)*

Zmíněnou dodatečnou odměnu je povinen platit prodávající a obchodník **společně a nerozdílně**. Jedná se o solidární dlužníky, tzn., že k platbě jsou povinni jak obchodník

⁴⁵Rozhodnutí NS, sp. zn. 30 Cdo 5287/2008, [PR 1/2011 str. 28]

⁴⁶§ 24 odst. 3 aut. zák. „Rozmnoženinami, které se považují za originál uměleckého díla, jsou takové rozmnoženiny, které byly zhotoveny v omezeném počtu samotným autorem nebo pod jeho vedením a jsou očíslovány, podepsány nebo umělcem jinak řádně prohlášeny za pravé.“

s uměním, tak i prodávající a věřitel může tak požádat o zaplacení pohledávky kteréhokoli z nich. Avšak je zapotřebí si uvědomit, že právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého spadá mezi **práva povinně kolektivně spravovaná**. To znamená, že odměna je odevzdávána příslušnému kolektivnímu správci podle sazebníku odměn v příloze autorského zákona. Lhůta splatnosti odměny nesmí být kratší než 30 dní od provedení vyúčtování, pokud se kolektivní správce s obchodníkem nedohodnou jinak.

Nelze také opomenout **informační povinnost obchodníka** vůči autorovi a kolektivnímu správci. Ti mají právo na nezbytné informace pro zajištění platby odměny a to po dobu tří let od uskutečnění prodeje. Sleduje se tak zajištění oprávněných zájmů autora a usnadnění jejich vymáhání. Tato povinnost se váže na zúčastněného obchodníka (nikoli tedy např. prodávajícího, pokud není zároveň obchodníkem). Jedná se minimálně o specifikaci prodaných originálů, zejména ve vztahu k určení díla a jeho autora a o skutečné kupní ceně, popřípadě o osobě prodávajícího. Porušení této povinnosti obchodníka může naplnit skutkovou podstatu přestupku [srov. § 105a odst. 1 písm. c)] nebo jiného správního deliktu [srov. § 105b odst. 1 písm. c)].⁴⁷ Kolektivní správce pak vyúčtuje výši odměny a vystaví povinnému fakturu k zaplacení. Soudní praxe již vícekrát řešila spornou otázku výpočtu výše odměny ze skutečné prodejní ceny, například v kontextu opětného prodeje uměleckého díla **dražebníkem ve veřejné dražbě – v aukci**. § 24 dle názoru soudu nedává jednoznačnou odpověď na otázku, co je třeba rozumět **prodejní či skutečnou prodejní cenou**, z níž se vypočítá odměna autora. Jinak tomu není ani v případě Směrnice, když bod 20⁴⁸ deklaruje pouze to, že autorské odměny by měly být vypočítávány jako **procentní podíl z prodejní ceny** a ne jako přírážka, kterou se zvyšuje původní hodnota díla. Tak docházelo k případům, že kolektivní správce vypočetl výši odměny nejen z prodejní ceny díla, avšak i z připočtené odměny vydražitele – z aukční přírážky. Řešení bylo nakonec nalezeno s přihlédnutím k zákonu o veřejných dražbách v samotné definici výtěžku dražby odděleného od odměny dražebníka, kdy „výtěžkem dražby je **cena dosažená vydražením** a její případné příslušenství“⁴⁹, zatímco „odměna dražebníka patří mezi **náklady dražby**“.⁵⁰ A z toho lze

⁴⁷ TELEEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 290

⁴⁸ preambule směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2001/84/ES ze dne 27. 9. 2001, o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla

⁴⁹ § 2 písm. l. 26/2000 Sb. ZÁKON ze dne 18. ledna 2000 o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁰ Tamtéž, § 2 písm. m

zároveň dovodit, že „pro účely výkladu § 24 aut. zák. a jeho přílohy platí, že odměna dražebníka není součástí prodejní ceny, z níž se určuje odměna autora uměleckého díla.“⁵¹

Je třeba mít na zřeteli, že právo na opětovný prodej originálu autorského díla je autorským majetkovým právem a jako takové se stává předmětem dědictví ve smyslu § 26 odst. 2 aut. zák. Jedná se o právo, které je ve smyslu § 17 odst. 5 zákona č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku neocenitelné, a proto se v rámci dědického řízení oceňování neprovádí.⁵²

⁵¹ Rozsudek NS České republiky ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 30 Cdo 5287/2008, [PR 1/2011 str. 28]

⁵² JANÁK, A. Stanovisko k problému dědění autorského práva na odměnu za opětovný prodej autorského díla, v Praze, dne 21. 3. 2008 - (více k této problematice – Stanovisko GESTOR) dostupné na <http://www.gestor.cz/cs/stanovisko-k-odvodu-autorskych-odmen-z-umeleckych-del-danych-do-prodeje-dedici-autora-1/stanovisko-k-problemu-dedeni-autorskeho-prava-na-odmenu-za-opetovny-prodej-autorskeho-dila-1/>

5 VÝJIMKY A OMEZENÍ PRÁVA AUTORSKÉHO

Z důvodů veřejného zájmu o kulturní a vědecký rozvoj a efektivní využívání tvůrčí činnosti zavádí autorský zákon některá zákonná omezení autorského práva,⁵³ zejména v případech tzv. **volných užití a bezúplatných zákonných licencí**. Autorským zákonem je upraven taxativní výčet možností **užít dílo bez povinnosti opatřit si autorův souhlas (bezesmluvní užití díla)**. Zde právě patří formy užití volného díla dle § 30 aut. zák., které se za užití díla vůbec nepovažují, a dále užití na základě bezúplatných zákonných licencí § 30a a násl., která jsou **zákonem dovoleným užitím díla**. Pokud nespadá způsob užití díla do jedné z těchto kategorií, je k užití potřeba souhlasu autora díla formou úplatné, lépe řečeno pravé licence. Současný autorský zákon naopak nezná **institut tzv. nucené licence**, při kterém vzniká právo na bezesmluvní užití na základě rozhodnutí soudu nebo orgánu veřejné správy. Zde uváděná dovolená užití ex lege nejsou všeobecně svobodným užitím. Uživatel díla je oprávněn k jednání pouze **k zákonem stanovenému účelu** dílo bezplatně užít, nesmí jej užít v rozporu s běžným způsobem, jakým se obvykle dílo užívá a stále musí hledět na oprávněné zájmy autora, které nesmějí být nepřiměřeně dotčeny. Zákon jistě záměrně užívá neurčitých výrazů, které je třeba dále vykládat vzhledem ke každému individuálnímu případu, jelikož obecně nelze dát mantinely chování pro všechny možné varianty užití díla samotného a už vůbec nelze vztahovat stejná chování uživatele na veškeré druhy děl. Komentář také odlišuje tzv. zákonná kvazilicenční omezení autorského práva, která do taxativního výčtu výjimek a omezení autorského práva nespadají. Zákonná úprava zákonné licence je totiž převážně **kogentního charakteru**, načež autorský zákon vedle toho zná také případy oprávnění některých osob k výkonu majetkových práv k dílu, jejichž ustanovení jsou zásadně **dispozitivní** (srov. zejm. ustanovení o dílech zaměstnaneckých dle § 58, dílech kolektivních dle § 59, dílech školních dle § 60, dílech soutěžních a dílech na objednávku dle § 61). Kromě zmíněné dispozice se liší tato kvazilicenční omezení od licence ex lege svým úzkým okruhem oprávněných osob (např. škola, zaměstnavatel) a odlišným **účelovým určením** (*nedějí se ve prospěch zájmů obecných, ale jde o nástroj pro ochranu netvůrčí, resp. hospodářské, investice do vytvoření díla*).⁵⁴ V odstavci 2 § 29 autorského zákona vymezuje pravidlo, dle kterého se volná užití a zákonné licence vztahují na **díla zveřejněná** (ať už oprávněně či neoprávněně), s výjimkou zde taxativně vymezených zákonných licencí, které se mají

⁵³ TELEČ, I. TŮMA, P. Přehled práva duševního vlastnictví, s. 41

⁵⁴ TELEČ, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 340-341

vztahovat i na díla, jež **dosud zveřejněna nebyla**.⁵⁵

5.1 Volné užití díla

Dle § 30 autorského zákona užití díla **pro osobní potřebu** je volným užitím díla a jako takové se vůbec nepovažuje za užití díla ve smyslu autorského zákona a tudíž ani **nevyžaduje souhlas autora**. Konkrétně u výtvarných děl zákon klade důraz na účel, za nímž je jejich **rozmnoženina nebo napodobenina** pro osobní potřebu fyzické osoby vytvořena. Tímto účelem nesmí být dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního **prospěchu**, pokud zákon nestanoví jinak. (K prodeji rozmnoženin se veřejnost vyjádřila velmi kladně, viz. str. 72, ot. č. 7 dotazníku). Navíc je potřeba, aby takto zhotovená rozmnoženina nebo napodobenina díla výtvarného byla **zřetelně označena**. Otázkou pak zůstává **rámec osobní potřeby** fyzické osoby, který zde nesmí být překročen, aby se mohlo jednat o ex lege volné užití díla. Osobní potřebou lze rozumět především samotné soukromí uživatele, které již spadá pod osobnostní práva na ochranu soukromí fyzické osoby. Lze si tak představit užití **rozmnoženin a napodobenin** v rámci vlastní domácnosti, do které má přístup především okruh blízkých osob. (Např.: vytisknu si obrázky – kresby od známé kreslířky portrétů slavných osobností a zarámované si je pověším do mého pokoje, kde mají přístup mí známí a jakákoli návštěva, byť by šlo o člověka cizího (nelze v tomto případě okruh osob blízkých vykládat ve smyslu občanského zákoníku, jelikož do našich osobních sfér často vstupují osoby, které osobami blízkými dle obč. zák. nejsou); kresby mám vyvěšené za účelem **osobního požitku z umění**. Nelze však vyloučit ani případ, kdy se mohu snažit o **samostudium portrétování** a kresby zkušených kreslířů se snažím napodobovat, přičemž jejich užití kreslířské techniky jsou mi inspirací a **návodem k sebevzdělání**). Nešlo by o dovolené užití díla, pokud by se jednalo sice o potřebu vlastní, avšak nikoli osobní. K tomu může dojít například v případě vlastních potřeb právnické osoby, ke které se osobní stránka ani nemůže z podstaty věci vázat. Tak jako osobní užití je povahově neveřejné, což zároveň vylučuje jakékoli užití veřejné, které spadá pod majetková autorská práva ke sdělování díla veřejnosti. Ohledně **obligatorního označení** rozmnoženiny výtvarného díla, které musí být zásadně **zřetelné**, zákon výslovně nestanoví, na jakém místě by se mělo takové označení provést. Úmyslem zákonodárce byl jistě záměr odlišit originální dílo od rozmnoženiny nebo napodobeniny, aby nedocházelo k záměně. Tak lze dosáhnout zadostiučinění například na výkresu napodobeniny – kopie, kde osoba, která ji vytvořila, přímo napíše, dle kterého autora

⁵⁵ licence úřední a zpravodajské (§ 34), licence pro školní dílo (§ 35 odst. 3), licence pro dočasné rozmnoženiny (§ 38a), licence pro fotografickou podobiznu (§ 38b) a licence pro nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c)

původního díla se nechala inspirovat. Pokud by šlo o výtisk výtvarného díla, pak zřejmě postačí i fakt, že je na reprodukci uvedeno jméno autora původního originálu a k tomu by mohlo být připsáno, že se jedná o kopii.

5.2 Zákonné licence vztahující se k dílům výtvarným

Vzhledem k širokému výčtu zákonných licencí týkajících se výtvarných děl, jenž autorský zákon obsahuje, lze dojít k závěru, že v očích umělce je různých „zásahů“ do autorských práv povolena spousta. Od možnosti vytvářet rozmnoženiny až po vystavování autorského díla nebo jeho rozmnoženin jejich vlastníkem. Na druhou stranu je třeba přihlížet k potřebám dalších osob, které se takovým dílům obdivují a umožnit jim omezený přístup a možnost využití výtvarného umění, což je také jednou z podstat umělecké tvorby. Šířit své dovednosti dále mezi veřejnost a dát tak o sobě světu vědět, tím lépe, pokud tvorba vzbudí emoce, ať už pozitivní nebo ne. Navzdory tomu spousta výtvarníků volá po větší ochraně a je znepokojena možnostmi, které zákon veřejnosti dává. Proto se snaží najít i možnosti mimoprávní, aby odrazovali od zneužívání jejich duševních výtvorů. Jeden z případů, kterým se snaží demonstrovat, že jejich dílo spadá pod ochranu autorského práva před zneužitím je ©, neboli tradiční symbol copyrightové výhrady. Z malého průzkumu (viz. s. 77 ot. č. 14 dotazníku), ve kterém jsem se na tuto symboliku ptala, je zřejmé, že na většinu respondentů **tato značka působí odrazujícím způsobem**, což sice je záměr autorů při jejich použití, avšak také z takových závěrů naneštěstí ostatních autorů vyplývá, že výtvarná díla (která jsou například vystavovaná na internetu), která tento symbol přidělený nemají, nejsou pod ochranou, což není pravda. Prostá signalizace symbolem © často následovaným rokem a jménem autora má v České republice pouze informativní, a z již výše zdůvodněného vyplývající taky **odrazující, preventivní význam**, jelikož výtvarné dílo je plně chráněno i tehdy, není-li to u něj nebo na něm autorem nijak vyznačeno. Možnost užívat takového symbolu bez naplnění jeho podstaty (což je registrace děl), může být pro veřejnost ve státech, které takové praktiky pro ochranu autorského práva výtvarníků nevedou, značně **matoucí**. Vedle preventivního významu však může mít jisté využití v případě, kdy dojde k porušení autorského práva. Pokud by došlo k soudnímu řízení o porušení autorského práva k dílu, které bylo copyrightovou výhradou označeno, mohlo by to zdůraznit fakt, že žalovaná osoba (narušitel autorského práva) o tom, že jde o chráněné dílo, musel vědět, neboť to bylo na výtvarném díle výslovně uvedeno. Avšak to by platilo jen v tom případě, že by žalovaný znal význam tohoto symbolu, jelikož ze zákona taková povinnost nevyplývá. Neznalost zákona

neomlouvá, avšak neznalost významu užití copyrightové doložky, která v České republice není užívána a nemá právní podklad, by nejspíše u soudního řízení žalovanému nepřitížila, ledaže by přiznal, že význam znal. Stejně informativní význam má také ne málo často užívaný výraz „**všechna práva vyhrazena**“, který mnohdy autoři užívají i v jazyce anglickém.⁵⁶

Lze se setkat i s případy, kdy přístup výtvarníků je opačný. Svá díla chtějí co nejvíce sdílet a rozšiřovat pomocí internetu a maximálně zpřístupňovat veřejnosti nebo poskytovat k dalšímu volnému užití na základě „hromadných licenčních smluv“. Jde o tzv. CreativeCommons, jenž užívá značku CC v kroužku (some rights reserved – některá práva vyhrazena). Tato mladá (založena v roce 2001 v USA)⁵⁷ nezisková organizace si klade za cíl rozšiřování množství autorských děl a jejich zpřístupňování k legálnímu využití a sdílení. Cílem je naopak omezení překážek kladených autorským zákonem, k čemuž slouží množství jimi poskytovaných volných licencí užívaných dle volby autora při šíření díla přes internet. V České republice, která se tohoto projektu účastní teprve od roku 2009, se s ním autoři a veřejnost pomalu seznamují.⁵⁸ Avšak setkala jsem se i s případy, kdy jej samotní výtvarníci považují za lepší způsob ochrany svých děl a často si jej zaměňují s copyrightovou formou ochrany, což v podstatě vyplývá jen z neznalosti jejich práv vyplývajících z autorského zákona (co se výtvarných děl týče, rozvinul se umělecký komunitní web DeviantART, který poskytuje prostor pro zveřejňování uměleckých děl, od jejich vystavování až po obchod s uměním. V České republice vznikl server od DeviantART odvozený – Humanart.cz., který zajišťuje jistou úroveň nabízených děl díky registraci, jenž musí být schválena).

CC k rozlišení používají různé **prvky**, které určují **rozsah pravomocí** při nakládání s dílem a dále **prvky určující podmínky**, které je nutno při nakládání s dílem respektovat, a jenž se váží k jednotlivým licencím.⁵⁹ Příkladem licencí, které tak lze pod CC poskytnout jsou:

 Attribution (zkratka *by*): Umožňuje ostatním rozmnožovat, rozšiřovat, vystavovat a sdělovat dílo a z něj odvozená díla pouze při uvedení autora,

 Noncommercial (*nc*): Umožňuje ostatním rozmnožovat, rozšiřovat, vystavovat a sdělovat

⁵⁶ Více o původu označení - Předpis č. 2/1960 Sb. Vyhláška ministra zahraničních věcí o Všeobecné úmluvě o autorském právu ze dne 29. 12. 1959

⁵⁷ www.creativecommons.org

⁵⁸ www.creativecommons.cz

⁵⁹ Jejich vyobrazení lze nalézt <http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/licencni-prvky/>

dílo a z něj odvozená díla pouze pro nevýdělečné účely,

 No Derivative Works (nd): Umožňuje ostatním rozmnožovat, rozšiřovat, vystavovat a sdělovat pouze dílo v původní podobě, nikoli díla z něj odvozená,

 ShareAlike (sa): Umožňuje ostatním rozšiřovat odvozená díla pouze za podmínek identické licence.⁶⁰

Dle volby autora pak mohou vzniknout jejich různé kombinace. Ve vztahu k českému autorskému právu lze hledat zdroje těchto zvláštních licenčních smluv přímo v autorském zákoně mezi ustanoveními licenčních smluv. Specifickými rysy licence pod CC jsou především **neadresnost** návrhu na uzavření licenční smlouvy umožněná § 46 odst. 5 aut.zák.,⁶¹ dále fakt, že podmínky návrhu **lze akceptovat, aniž** se o tom poskytovatel licence dozví (§ 46 odst.6 aut. zák.).⁶² V praxi postačí autorem odkázat na licenci (nejlépe ji na výtvarném díle přímo uvést), což znamená, že každý, kdo užije dílo v souladu s licencí Creative Commons, zároveň automaticky uzavírá s autorem smlouvu, která ho k užití ve vymezeném rozsahu opravňuje.⁶³

5.2.1 Rozmnožováním na papír nebo podobný podklad

V § 30a autorský zákon poskytuje právní úpravu zákonem dovoleného užití díla jeho rozmnožováním na papír nebo podobný podklad. Takové užití je však možné pouze za taxativně **vymezenými účely** v odstavci 1., kterými jsou **osobní potřeba** fyzické osoby, **vlastní vnitřní potřeba** právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby a **splnění objednávek** pro osobní potřeby objednatele fyzické osoby nebo vlastní vnitřní potřebu právnické osoby či fyzické osoby podnikající (zde však není uživatelem díla osoba-konečný adresát rozmnoženiny, pro kterou je tato pořizována, ale **ten, kdo rozmnoženinu zhotovil**, např. provozovatel tiskařských služeb). Dále je podstatný způsob rozmnožování. Zákon zde počítá se zhotovením tiskové rozmnoženiny díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem s podobnými účinky. Pokud by šlo o pořízení rozmnoženiny pro osobní potřebu, odpovídá toto pojetí již výše zmíněnému volnému užití

⁶⁰ Gruber, L. Typy CC licencí <http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/ceske-cc-licence/> a <http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/typy-cc-licenci/>

⁶¹ (5) O podání návrhu na uzavření smlouvy jde i tehdy, směřuje-li projev vůle vůči neurčitému okruhu osob...

⁶² (6) S přihlédnutím k obsahu návrhu nebo k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo zvyklostem může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření smlouvy provedením určitého úkonu bez vyznění navrhovatele tím, že se podle ní zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění.

⁶³ JANSÁ, P. Vztah CC k české legislativě, přístupné na: <http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/vztah-cc-k-ceske-legislative/>

díla pro osobní potřebu a není dalším zvláštním omezením. U osob právnických a podnikajících je důležité, aby zhotovení rozmnoženin nebylo pro účely **veřejné**, nýbrž jen pro účely vlastní a v rámci jejich vnitřní struktury. V těchto případech se jedná o **bezúplatnou licenci**. Avšak pokud jde zhotovení rozmnoženin díla **na objednávku** (tzn. např. na základě smlouvy o dílo dle občanského nebo obchodního zákona 3. osobou odlišnou od autora a osoby, pro jejíž osobní potřebu nebo vlastní vnitřní potřebu je tisková rozmnoženina určena), je vázáno na zaplacení **tzv. náhradní autorské odměny** dle § 25 aut. zák. K této platbě je povinen provozovatel reprografické služby (řádně a včas autorovi nebo příslušnému kolektivnímu správci), jinak by neoprávněně zasáhl do autorského práva autora originálu. Důležité je mít také na paměti, že pořizování jiného druhu rozmnoženin než těch tiskových na papír či obdobný podklad na objednávku není bez souhlasu autora dovoleno. (Např. malíř A si vydělává malbou kopií uměleckých děl známých umělců. Osoba C chce kopii olejomalby známého malíře B a objedná si ji od malíře A, který objednávku přijme a dle předloh na internetu obraz na plátno pro zákazníka C za úplatu namaluje, aniž by měl pro vytvoření umělecké kopie svolení B.) Pochopitelně lze o omezení autorského práva vyplývajícím z § 30a uvažovat jen v případě **děl již zveřejněných**.⁶⁴

5.2.2 Propagace výstavy uměleckých děl a jejich prodeje

Spousta malířů, kreslířů, grafiků a sochařů má již zkušenosti se zveřejňováním svých děl a pořádáním výstav za tímto účelem. Nejdostupnějším způsobem je vystavování prostřednictvím různých galerií, které pronajímají výstavní prostory, pořádají vernisáže a vystavují včetně zprostředkování případného prodeje, pokud jde o výstavu prodejní. S tím souvisí i propagace výstavy uměleckých děl a jejich prodeje, kterou autorský zákon upravuje ve svém § 32, čímž stanoví další zákonnou licenci a to **pro osobu, která** vystavování uměleckých děl **propaguje**. Jednání propagátora výstavy nebude zásahem do autorských práv tehdy, pokud užije některé z děl, která mají být vystavena (míněno některé dílo té konkrétní výstavy, nikoli díla jiného umělce nebo z jiné výstavy) za účelem reklamy, upoutání pozornosti a v rámci pozvánky ke shlédnutí výstavy (tedy v rozsahu nezbytném pro propagaci takové akce). Tak půjde nejčastěji o užití díla na plakátech vyvěšovaných na veřejnosti anebo v denním tisku, popřípadě při tvorbě katalogu. Účelem takového užití díla nesmí být, ani jako vedlejší účinek, žádný hospodářský nebo obchodní prospěch. K takovému užití by již bylo třeba souhlasu autora. Avšak samotná výstava, jak už tomu v praxi běžně bývá, být určena

⁶⁴TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 353-354

k hospodářskému prospěchu (prodeji jednotlivých děl) může. Navíc při propagaci zákon vyžaduje, aby bylo u díla uváděno **jméno autora nebo pseudonym**, pod kterým vystupuje, pokud nejde o dílo anonymní, a také **název** tohoto díla.

5.2.3 Užití díla umístěného na veřejném prostranství

Vzhledem k tématice často volené pouličními umělci je třeba svoji pozornost směřovat i na problematiku bezúplatné licence k **užití díla umístěného na veřejném prostranství** v § 33 autorského zákona. Toto ustanovení je důležité i pro tvorbu plenérů (umělecká tvorba na volném prostoru, venku, na vzduchu), kdy umělec zejména kresbou, malbou nebo grafikou, fotografií nebo filmem (je bez významu, zda tato rozmnoženina má povahu díla podle autorského zákona či nikoli) **zaznamená** (zachytí) **dílo trvale umístěné** na náměstí, ulici, v parku, na veřejných cestách nebo na jiném **veřejném prostranství** (za takto veřejné se již nedají považovat veřejnosti přístupné vnitřky budov, jako jsou prostory divadel, muzeí, národních galerií apod.). Díla, kterých může být takto užito, jsou například sochy, různá architektonická díla, pomníky, fontány, ale i díla výtvarná, avšak pokud splňují jednu zásadní podmínku, a to **trvalost** (nesmí jít o dočasnou výstavu děl). U maleb by mohlo jít například o dílo začleněné do fasády budovy anebo o různé umělecké mozaiky. Dle komentáře není vyloučen ani případ pořízení rozmnoženiny **ve stejném oboru výtvarného umění**, jako je dílo samotné. Jako příklad může sloužit vytesání ledové sochy po vzoru mramorové sochy umístěné na náměstí. Avšak zákon záměrně mluví i o **pořizování napodobenin**, které nemusejí být nutně přesnou rozmnoženinou díla v témže oboru umění (tedy nejčastěji dojde k pozměnění, zjednodušení nebo naopak rozvinutí tvarů, které však musejí být stále v rámci zachování dobrých mravů a především nesmějí být takovým užitím díla, které by snižovalo hodnotu originálu). Zvláštností jsou závěry německé soudní praxe, které lze dle předních českých odborníků na autorské právo vztahovat i na právo české. Těmi jsou například takové závěry, že právo rozmnožovat dílo umístěné na veřejném prostranství je omezeno pouze na **vnější pohled** (tedy vztahuje se pouze na ty části budov, které lze vidět z ulice, náměstí nebo jiného veřejného prostranství. Příkladem nepřípustného užití uvádějí pořizování rozmnoženin zadní strany budovy, která stojí pouze svou čelní fasádou na veřejném prostranství.) Stejně tak dle jejich názorů nespadá pod rozsah zákonné licence **vyobrazení díla z místa nepřístupného veřejnosti** (např. fotografování nebo malování uměleckého díla, umístěného na náměstí, z okna bytu patrového domu, ze kterého jej lze dobře z perspektivy zachytit)⁶⁵, což je dle mého názoru již příliš přísný výklad zákona, jelikož podmínka umístění na

⁶⁵ TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 366-369

veřejném prostranství by se měla týkat především napodobovaného díla. O co více zasahujeme do autorského práva, když dílo například fotografujeme nebo malujeme (vnímáme a zachycujeme) z míst, ke kterým nemá přístup každý? Jde o zachování rovných možností v přístupu ke zveřejněnému dílu? Toť pro mne otázkou. Další a poslední legální podmínkou, kterou zákon klade pro užití díla umístěného na veřejném prostranství, je nutnost **uvedení jména autora**, pokud je to prakticky možné a pokud zároveň nejde o dílo anonymní, a dále také uvedení **názvu díla a jeho umístění**. K zadostiučinění zákonu tak výtvarníci často dávají svým dílům názvy, které přímo umístění zobrazovaného díla na rozmnoženině nebo napodobenině a jeho název obsahují (např. obraz s názvem „Tančící dům na pravém břehu řeky Vltavy“ nebo „Ginger and Fred na rohu Rašínova nábřeží“). Závěrem lze dodat, že takto vytvořené rozmnoženiny nebo napodobeniny lze dle zákona dále užít.⁶⁶

5.2.4 Zákonná výstavní licence

Ustanovení § 39 autorského zákona upravuje licenci, jež umožňuje **vlastníkovi hmotného substrátu nebo jiné osobě**, jenž si od tohoto vlastníka originál či rozmnoženinu výtvarného díla **vypůjčila** (vypůjčitel zejména na základě smlouvy o výpůjčce dle občanského zákona), aby je **veřejně vystavovali** (vzhledem k tomu, že se z výstav v galeriích vybírá vstupné lze dovodit, že může jít i o vystavování úplatné) nebo k veřejnému vystavení **bezplatně poskytly**. Osobami, které takovýmto způsobem dílo často užívají, mohou být například **muzea nebo galerie** výtvarných umění. Zákon však dává možnost samotnému autorovi originálu, aby při prvním převodu vlastnictví k hmotnému substrátu takové užití **zapověděl**. Pokud autor nevykoná své právo záповědi v tento okamžik, prekluduje. Nicméně aby takové zapovězení bylo vůči vlastníkovi nebo vypůjčiteli originálu nebo rozmnoženiny účinné, je potřeba, aby jim bylo **známo nebo známo být muselo** (tzn., že měl možnost se s tím seznámit při přiměřené opatrnosti), zejména proto, že zapovězení je zapsáno v rejstříku vedeném za tím účelem kolektivním správcem (autorský zákon zde stanoví **nevyvratitelnou právní domněnku**, dle které se vědomost uživatele o záповědi presumuje v případě, že zapovězení je zapsáno ve zmíněném rejstříku; musí zde jít o rejstříky předmětů ochrany vedené kolektivními správci v rámci výkonu kolektivní správy, nikoli jiné rejstříky informačního charakteru).⁶⁷

⁶⁶ Tamtéž, s. 369

⁶⁷ Tamtéž, s. 411-413

6 POJEM LICENCE

Vzhledem k tomu, že se v této diplomové práci zaměřuji především na výtvarné dílo z pohledu autorského práva, užití výtvarných děl, omezení autora v jeho právech a prostředky právní ochrany, alespoň okrajově je potřeba zmínit se i o **typové licenční smlouvě** (vzhledem k širší problematice, která by sama o sobě mohla být jediným tématem celé diplomové nebo ještě rozsáhlejší práce, zaměřím se především na smysl uzavírání smlouvy a její základní vymezení v § 46 aut.zák.) jako o institutu, kterým **zákon zjednodušuje závazkové právo**.⁶⁸

Licenční vztah je typickým závazkovým právním vztahem v oblasti práva duševního vlastnictví.⁶⁹ Autorskoprávní smluvní právo (*lex contractus*) je v současnosti ovládáno zásadou **autonomie vůle a smluvní svobody**. Kogentní normy nemají ve smluvním právu obecně zásadně místo.⁷⁰

Licencí se zakládá konstituované (odvozené) oprávnění, které povahově ob stojí vedle existence samotného subjektivního výlučného autorského práva, jež se autorovi zachovává. Nejedná se tak o zcizení (translaci) výlučného autorského práva.⁷¹ V teorii se tak v souvislosti s licenční smlouvou hovoří o tzv. **konstitutivním převodu autorských práv** (tj. takovém převodu, kdy nabyvatel licence nabývá v rámci autorova originálního autorského práva určitá oprávnění, aniž by však autor jako poskytovatel licence těchto práv jako takových pozbýval. Nabyvateli je tak autorem poskytnuto určité odvozené právo k užití díla způsobem vymezeným v licenční smlouvě). Naopak **převod translativní** (nabyvatel získává převáděné právo v plném rozsahu a převodce toto právo současně pozbývá, tak jako například u převodu vlastnického práva) není v podmínkách českého právního řádu přípustný, a to ani tehdy, pokud jde o osobnostní autorská práva, ani pokud jde o autorská práva majetková.⁷² V takovém případě by šlo o **neplatný právní úkon**.⁷³

Poskytnutím licenčního oprávnění vzniká autorovi povinnost zdržet se takového jednání, které je obsahem udělené licence. Tím se autor sám omezuje ve výkonu svého záповědního práva, který vyplývá z jeho výlučného majetkového autorského práva dílo užit, které mu však jako takové zůstává zachováno a je pouze dobrovolně stavěno (sistováno) ve

⁶⁸ TELEC, Ivo.: Některé základní a obecné otázky [Bulletin advokacie 3/2001, s. 40]

⁶⁹ TELEC, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví (1). Lidskoprávní základy. Licenční smlouvy. Brno: Doplněk, 2002, str. 99

⁷⁰ Tamtéž, s. 94

⁷¹ Tamtéž, s. 99

⁷² ČERMÁK, Karel., LORENC, Lukáš. Autorské právo, Licenční smlouva, in Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví, Elso group, 2007, str. 26-27

⁷³ TELEC, Ivo., TŮMA, Pavel., Přehled práva duševního vlastnictví, česká právní ochrana, 2006, str. 38

prospěch nabyvatele licence, přičemž v případě zániku licence dochází k jeho konsolidaci v osobě autora⁷⁴ (tzn., že dochází k obnovení původního autorova práva v plném rozsahu).

Licenční smlouvou, kterou autor originálu uzavírá s další osobou nebo osobami (nabyvateli), se poskytne nabyvateli licence oprávnění k výkonu práva dílo užit v určitém rozsahu (ke smluveným způsobům nebo veškerým možným způsobům), přičemž se nabyvatel zpravidla zaváže za toto právo poskytnout autorovi odměnu. Předmětem licence může být pouze výlučné majetkové autorské právo dílo užit (§ 46 odst. 1 aut. zák), (nikoli výlučná osobnostní autorská práva), pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotřeny oprávněné zájmy autora. (§ 29 aut. zák.)

Oproti předchozí úpravě byl počet **obligatorních obsahových náležitostí** licenční smlouvy zúžen pouze na **dvě**, a to na **způsob** užití a **rozsah** užití. V případě, že by nebyla sjednána některá z podstatných obsahových náležitostí, platí tato náležitost podle zákona (vlastnost dispozitivního ustanovení). V takovém případě jde o zákonný minimální standard, který je pojat ve prospěch autora jako potenciálně slabší smluvní strany. Vedle toho zákon klade mnohem větší důraz na **účel smlouvy**. Tento účel bývá obvykle účelem hospodářským.⁷⁵ Podstatnou náležitostí licenční smlouvy je zejména specifikace díla, ke kterému se licence vztahuje, vymezení jednotlivých způsobů užití předmětného díla a také upřesnění územního a časového rozsahu (zda se vztahuje na celé území ČR nebo pouze na některou konkrétně vymezenou část, a na jakou dobu se licence uděluje, např. několik let nebo také na celé období trvání autorských majetkových práv k dílu) smluveného užití.

Také je obvyklé ujednání o **výhradnosti licence**. Licenci lze tedy udělit jako výhradní, nebo jako nevýhradní a pokud má být udělena jako výhradní, je potřeba to ve smlouvě uvést. Má se za to, že se jedná o licenci nevýhradní, pokud není z písemné smlouvy jasné, že je poskytnuta licence výhradní (**vyvratitelná domněnka nevýhradnosti licence**, obligatorně písemná forma).⁷⁶ Z hlediska výhradnosti licenčních smluv je lze dělit na: **výhradní licenci výlučnou, výhradní licenci omezenou a licenci nevýhradní**. Výhradní výlučná licence se vyznačuje tím, že autor při jejím udělení nesmí poskytnout tutéž licenci **třetí osobě** (pod sankcí neplatnosti) a zároveň je také **sám** povinen zdržet se výkonu práva užit dílo způsobem,

⁷⁴ TELEC, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví (1). Lidskoprávní základy. Licenční smlouvy. Brno: Doplněk, 2002, str. 99

⁷⁵ TELEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva [Bulletin advokacie 3/2001, s. 40] z www.beck-online.cz

⁷⁶ § 46 odst. 4, Zákon č. 121/2006 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů

ke kterému licenci udělil (platí **vyvratitelná domněnka výlučnosti** výhradní licence, pokud není sjednáno jinak). U výhradní licence omezené autor sice nesmí poskytnout tutéž licenci třetí osobě, ale není povinen se sám zdržet výkonu práva užití dílo způsobem, ke kterému licenci udělil. Výhradní licence musí být výslovně sjednána. Pokud autor nezvolí jednu z předchozích variant, platí vyvratitelná domněnka nevýhradnosti licence. Taková licence neomezuje autora v udělování dalších licencí třetím osobám ani v užívání jím samotným. Nevýhradními licencemi jsou **všechny licence zákonné**.⁷⁷

Smluvní svoboda je zákonem omezena **podmínkou známosti užití díla** v § 46 odst. 2 aut. zák. Obsahem licence nemůže být takový způsob užití díla, který není v době uzavření smlouvy ještě znám. Pojem „způsob užití“ je nutné v tomto případě vykládat širěji než ve smyslu zákonné klasifikace způsobů užití díla dle § 12 odst. 4. Neznámým způsobem užití díla je z pohledu autorského práva taková forma užití, která není v době uzavření licenční smlouvy objektivně, zejména z technologického hlediska, známa, a nemůže tedy být obsahem projevu vůle stran.⁷⁸

Jak pro výhradní, tak i pro nevýhradní licenci platí, že nabyvatel licence je **povinen ji využít**, pokud se nedohodnou autor s nabyvatelem jinak. Ze zákonného ustanovení plyne, že typová autorskoprávní smlouva je zásadně smlouvou nejen opravňující, ale současně i zavazující něco konat, tj. užití díla. Uživatel je povinen dílo užit na svůj účet, na své nebezpečí, na své náklady, vlastním jménem a na svou odpovědnost. Není však povinen svou povinnost splnit osobně, nýbrž rovněž prostřednictvím podlicenčního nabyvatele, pokud je právo podlicence sjednáno. Za nesplnění povinnosti licenci využít odpovídá licenční nabyvatel autorovi dle obecných předpisů, včetně odpovědnosti za způsobenou škodu dle občanského zákona.⁷⁹

Autorskoprávní licence je předmětem občanskoprávních vztahů (§ 118 obč. zák.), má majetkovou povahu, jako taková může být postoupena, a také k ní může být zřízeno právo podlicence za podmínek § 48 aut.zák. Z toho vyplývá, že nabyvatel licence může v rámci svého licenčního oprávnění udělit **podlicenci**, neboli poskytnout svá oprávnění z licence (i částečně) třetí osobě, tehdy, je-li tak sjednáno ve smlouvě. Postoupení licenční smlouvy je přípustné pouze s písemným souhlasem autora a nabyvatel licence má povinnost o postoupení

⁷⁷ TELEC, Ivo., TŮMA, Pavel., Přehled práva duševního vlastnictví, česká právní ochrana, 2006, s. 39-40

⁷⁸ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 490

⁷⁹ Tamtéž, s. 491

licence a o osobě postupníka informovat autora bez zbytečného odkladu. V licenční smlouvě musí být také určena **výše odměny** autora za udělení licence nebo v ní musí být obsažen **způsob jejího určení** (pod sankcí neplatnosti). Strany si však mohou ve smlouvě výslovně sjednat, že se licence poskytuje **bezúplatně**. Z jednání stran o uzavření smlouvy může také vyplynout vůle uzavřít smlouvu úplatně i bez určení výše odměny, v těchto případech je nabyvatel licence povinen poskytnout autorovi odměnu ve výši **obvyklé**.⁸⁰

⁸⁰ ČERMÁK, Karel., LORENC, L. Autorské právo, Licenční smlouva, in Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví, Elso group, 2007, str. 27

7 KOLEKTIVNÍ SPRÁVA

Již dříve jsem se v kontextu s užitím autorského práva zmiňovala o kolektivní správě autorských práv. V souvislosti s výtvarnými díly je potřeba osvětlit alespoň základy fungování takovéto správy. Podstatou kolektivní správy je dle § 95 odst. 1 aut. zák. kolektivní uplatňování a ochrana **majtkových práv autorských** a majtkových práv souvisejících s právem autorským a dále umožnění zpřístupňování předmětů těchto práv veřejnosti. Kolektivní správou je zastupování většího počtu majitelů (§95 odst. 2 aut. zák.) majtkových práv na základě nepřímého zastoupení (kolektivní správce jedná svým jménem na účet majitele práva). K výkonu takovéto správy uděluje oprávnění Ministerstvo kultury ČR.

Správou výtvarných děl se zabývá Ochranná organizace autorská (Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl, o. s. – tzv. OOAS) a dále ochranný svaz autorský (GESTOR). **OOAS** vymezuje svoji činnost jako oprávnění **zjišťovat neoprávněné užití** autorských děl a **domáhat se** vlastním jménem na účet zastupovaných nositelů práv **nároku na vydání** bezdůvodného obohacení z neoprávněného výkonu kolektivně spravovaného práva a **nároku na zdržení** se neoprávněného výkonu kolektivně spravovaného práva. Prostřednictvím kolektivního správce lze rovněž předejít právním sporům mezi tvůrci a uživateli autorských děl, zejména v rámci odborných posouzení a smířčích řízení.⁸¹ Rozdílně Ochranný autorský svaz **GESTOR** poskytuje pro autory kolektivní **správu práva na odměnu při opětném prodeji originálu** výtvarného díla uměleckého. GESTOR zastupuje v rámci kolektivní správy všechny autory a dědice, jejichž originál díla splní podmínky opětného prodeje originálu výtvarného díla.⁸² Nad činností kolektivních správců vykonává dohled Ministerstvo.

Pouhé zprostředkování uzavření licenční nebo jiné smlouvy není výkonem kolektivní správy, tak jako jím není jen příležitostné či krátkodobé zastupování jiných než povinně kolektivně spravovaných práv, taxativně vyjmenovaných v § 96 autorského zákona (§ 95 odst. 3 aut. zák.). Opakem kolektivní správy práv by byla správa individuální, která spadá mimo rozsah autorského zákona. Jedná se o běžný soukromoprávní vztah mezi majitelem práva a osobou (např. komisionářem) spravující vlastním jménem autorské či jiné právo náležející autorovi nebo jinému nositeli práva, pokud je tato osoba oprávněna jednat vlastním

⁸¹ Blíže na <http://www.ooas.cz/pro-autory/zastupovani-autoru/a2970.html>

⁸² MÍŠEK, Karel. <http://www.gestor.cz/cs/uvodni-stranka/>

jménem ve prospěch autora (jiného nositele práva) nebo dědice (tj. v jeho nepřímém zastoupení), a to v rozsahu správy tohoto spravovaného cizího práva vlastním jménem.⁸³

⁸³ TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 748

8 PROSTŘEDKY PRÁVNÍ OCHRANY AUTORSKÉHO PRÁVA

8.1 Prevence a ochrana v „kyberprostoru“

8.1.1 Prevence

Nežli pojednám o samotných prostředcích ochrany autorského práva před ohrožením nebo porušením, ráda bych se pozastavila nad problematikou prevence. Z provedeného průzkumu totiž vyplynulo, že hrozivá většina dotazovaných opravdu „neví“, jak se lze proti zásahům do autorského práva bránit a téměř všechny osoby, které jsou umělecky činné, volají po způsobech, jak zabránit zneužívání jejich duševního vlastnictví. A vzhledem k tomu, že ve většině případů dotazovaných došlo k porušení autorských práv prostřednictvím internetu, je také třeba zamyslet se, jak včas svá práva zajistit, jelikož „nalézt amatérsky vytvářenou stránku, na které nenalezneme ani jeden příklad porušení AP, je značně obtížné!“⁸⁴ Je potřeba pátrat po **možnostech preventivního opatření**, avšak je také třeba, aby těmto opatřením předcházela znalost svých práv. Vzhledem k tomu, že ochrana autorským zákonem váže se k dílu ihned v okamžiku jeho objektivní vnímatelnosti a není vázána k žádné registraci, je především na autoru samotném, jak se o „nedotknutelnost“ svého díla postará. Bohužel se naprostá většina respondentů mého výzkumu domnívá, že k tomu, aby výtvarné dílo požívalo ochrany dle autorského zákona, je potřeba jeho registrace, navíc je mezi nimi také polovina dotazovaných umělců. Správně reagovaly převážně pouze osoby s právním vzděláním.

K preventivním opatřením, která je možno využít ihned při vzniku díla je označení svého autorství, popřípadě úschova jiných možných materiálů k prokázání původu díla (výtvarník si může pořídit a uschovat fotografické kopie díla, uschovat si náčrty, skici, přípravné studie k výtvarnému dílu apod.). Pokud se rozhodneme své dílo prezentovat na internetu, je třeba myslet na to, že dáváme mnohem větší prostor pro zneužití, jelikož jde o prostředí, kde je možné téměř bez omezení pořídit kopie našeho díla. Často se setkáváme s názory, že autorskoprávní ochrana na internetu není dostačující. „Ochrana autorského práva v kyberprostoru je zvláště ožehavá, neboť Internet a moderní technologie vůbec umožňují velmi levné, časově nenáročné a velmi kvalitní kopírování děl chráněných autorským zákonem.“⁸⁵ Avšak existuje pár možností, jak lze potencionálním narušitelům jejich nekalé

⁸⁴ ČERMÁK, Jiří. Internet a autorské právo, 2001, Linde, Zpřístupnění díla prostřednictvím internetu, kap. I. A

⁸⁵ ČERMÁK, Jiří., Internet a autorské právo, Otázka určení rozhodného práva a jiné autorskoprávní aspekty internetu, 9. 1. 2000, dostupné na <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=45621>

záměry alespoň znepříjemnit. Co se vystavování obrázků na svých vlastních stránkách týká, jsme odpovědni za správu obsahu i formy sami. Vzhledem k tomu, že nejčastější formou stahování obrázků je „pravý klik“, první možností je toto „pravé kliknutí“ zablokovat. To již není možné u obyčejných „blogů“, kde doménovým vlastníkem je daný poskytovatel blogu. Nicméně různých možností, jak takovou blokadu obejít je spousta (včetně funkce printscreen apod., znalejší uživatelé internetu a softwaru jsou se stahováním cizích obrázků mnohem dále, včetně užívání různých softwarových robotů a stahování z mezipaměti – tzv. cache na HDD). Toto je však již otázka pro odborníky informačních technologií. Vystavující na svých obrázcích často užívají také vodoznak (průhledný nápis přes obrázek) neboli watermark, který lze snadno vytvořit pomocí dostupných programů. Dílo je tak stále zřetelné, avšak pro případný tisk již nevhodné.

8.1.2 Krátce k vystavování autorských děl na internetu

Již výše jsem hovořila o vytváření rozmnoženin a sdělování díla veřejnosti. Tím, že díla chráněná autorským právem vystavujeme pomocí internetu, dáváme každému možnost je shlédnout anebo vytvořit jejich kopii, tím, že si je stáhnou a uloží. Takovéto **zpřístupnění díla** na internetu lze považovat za **akt užití díla**. Není přímo shoda v tom, zda jde o rozmnožování díla či pouze o sdělování díla veřejnosti, ale z pohledu současného českého autorského zákona je to lhotejně. Odlišným aktem užití autorského práva je **stahování dat** z Internetu. Tímto stažením a uložením na disk dochází k **vytvoření rozmnoženiny**. Zhotovování rozmnoženin **pro svoji osobní potřebu** je kryto **výjimkou**, která stanoví, že není k takovému užití třeba souhlasu autora. Konkrétně §15 odst. 2 písm. a) autorského zákona stanoví, že autorova svolení k užití díla nepotřebuje a odměnu není povinen poskytnout, kdo zhotoví rozmnoženinu nebo napodobeninu uveřejněného díla pro svou osobní potřebu, pokud ji **zřetelně** jako rozmnoženinu nebo napodobeninu **označí**, jde-li o dílo výtvarné.⁸⁶

Když respondenti průzkumu byli tázáni právě na možnosti stahovat obrázky z internetu bez svolení autora, až na pár výjimek odpovídali pozitivně, avšak polovina osob umělecky činných se domnívala, že stahovat jimi vystavované práce bez jejich svolení nelze. Ano, pochopitelně, osoby, jejichž práv se to nejbližší týká, jsou v této věci skeptické. Jelikož ve většině případů nezůstane jen u užití pro osobní potřebu a málokdo z uživatelů hledí na to, aby řádně označil, že jde o rozmnoženinu nebo napodobeninu cizího díla. Často totiž dojde k dalšímu vystavení autorského díla na internetu a také zároveň k porušení autorského práva.

⁸⁶ Tamtéž, Vystavování a stahování autorských děl z internetu, I. 3. 1. a I. 3. 2.

Proto by bylo pro samotné autory řešením, kdyby konkrétně veškeré stahování jejich prací z internetu bylo zakázáno nebo znemožněno. A proto se také snaží různými způsoby možnostem stahování zabránit svými vlastními silami a tak předejít porušení jejich autorských práv.

Dalším případem je jiné užití díla poté, co si je uživatel internetu stáhne na svůj disk. Každý, kdo chce **vystavit** cokoli na své webové stránce, by si měl ověřit, zda nejde o autorské dílo, které je chráněno. Tady již nejde o pouhé vytváření rozmnoženin a napodobenin pro svoji vlastní potřebu. Na toto užití díla se totiž nevztahuje žádná výjimka, jako tomu bylo v případě předešlém, nýbrž je zde třeba získat svolení autora staženého originálu, popřípadě mu zaplatit odměnu. Dále je pouze na něm, zda uživateli udělí licenci k takovému užití díla, či nikoli. Problém je, že pokud si majitel webovské stránky dá dostatečný pozor, je ve většině případů velmi těžké až nemožné, tuto osobu v reálném světě vypátrat.⁸⁷

8.2 Nároky z porušení autorského práva

Prostředky právní ochrany lze najít především v oblasti soukromého práva, ne méně významná je však trestní ochrana soudní, popřípadě trestní ochrana správní.

8.2.1 Soukromoprávní ochrana

Jediným předpisem stanovícím úpravu vícero druhů nehmotných statků je pouze autorský zákon. Základním prostředkem ochrany je pak **soukromoprávní žaloba**, z čehož vyplývá, že civilní řízení lze zahájit pouze na návrh oprávněné osoby, nikoli ex offio.⁸⁸ Osoba, jenž je oprávněna uplatnit nároky z porušení nebo ohrožení autorského práva je zpravidla samotný autor. Zákon také pro určité případy přiznává **aktivní věcnou legitimaci** k ochraně práv i jiným osobám než autorovi. Totiž též tomu, kdo je majitelem výhradní smluvní licence k užití díla a dále též kolektivnímu správci práv (§ 41 aut. zák.).⁸⁹ Autorskoprávní delikty lze rozdělit na **ohrožující** autorské právo a **porušující**. S ohledem na obsah práva autorského může dojít k neoprávněným zásahům do výlučných osobnostních práv a výlučných majetkových práv.

⁸⁷ Tamtéž, vystavování autorských děl 1.4.1

⁸⁸ TELEEC, Ivo., TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví a jeho právní ochrany v České republice: Prostředky právní ochrany duševního vlastnictví, Právní rádce 2/2004, s. VII. Dostupné také na: <http://pravnicaradce.ihned.cz/prirucka>

⁸⁹ TELEEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva, Bulletin advokacie 3/2001, s. 40

Autorský zákon v § 40 stanoví demonstrativní výčet žalobních nároků, jichž se může autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, domáhat. Jsou to zejména:

- Určovací nárok (nárok na určení autorství)
- Zdržovací nárok (negativní nárok/zápůrčí – nárok na zákaz rušení práva)
- Odstraňovací nárok (restituční nárok)
- Nárok na poskytnutí údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití apod. (právo na poskytnutí informací)
- Nárok na přiměřené zadostiučinění za způsobené nemajetkové újmy (nárok satisfakční)
- Nárok na uveřejnění rozsudku v případě úspěšného uplatnění jiného nároku u soudu
- Nárok na náhradu škody
- Nárok na vydání bezdůvodného obohacení

V případě určovacího autorskoprávního nároku se nejedná o určovací žalobu podle § 80 písm. c) OSŘ, nýbrž o žalobu spočívající ve výkonu nároku, jímž je speciálně vybaveno autorské právo. Není proto zapotřebí prokazovat naléhavý právní zájem na tomto uznání, tak jako tomu je u **občanskoprávní žaloby určovací**. Vedle toho je možné uplatnit tuto typovou určovací žalobu u soudu, aby bylo rozhodnuto, zda tu autorské právo je či není, má-li na tom žalobce naléhavý právní zájem. V takovém případě se však již nejedná o nárok vycházející z autorského zákona a věcně příslušný v prvním stupni bude okresní soud.⁹⁰

Zdržovací nárok znamená zejména právo na to, aby soudem bylo zakázáno ohrožení autorského práva a jeho opakování, a aby byl zakázán také neoprávněný zásah. Příkladem tak může být zákaz neoprávněného sdělování díla veřejnosti.

Restituční nárok spočívá v požadavku obnovit stav, který tady byl před zásahem do práva (obnovení v předešlý stav). Zahrnuje především právo domáhat se stažení neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla a její zničení.

Na základě práva na **poskytnutí informací** má oprávněná osoba nárok na sdělení údajů ohledně původu neoprávněně zhotovených rozmnoženin a napodobenin díla, způsobu a rozsahu neoprávněného užití atp. Vedle toho zákon také zakotvuje právo autora žádat od celních orgánů informace o obsahu a rozsahu dovozu nebo přijetí zboží, které je rozmnoženinou jeho díla (§ 42 aut. zák.).

⁹⁰ TELEČ, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 420

Pro případ způsobení nemajetkové újmy, má autor nárok na přiměřené morální **zadostiučinění**. I zde pak takový nárok směřuje k veřejné omluvě, např. v odborném tisku, který je odebírán a čten v odborných kruzích⁹¹ anebo k peněžité satisfakci, pokud by jiné zadostiučinění nebylo dostačující.

V úvahu také přichází **zveřejnění rozhodnutí**. Možnou cestou k nápravě porušených práv bývá zveřejnění skutkového děje nebo stavu věci na vlastní náklady postiženého např. v odborném tisku, někdy formou placené inzerce, jindy různými odbornými články.⁹² Dále soud může autorovi přiznat **právo uveřejnit rozsudek**, jímž bylo vyhověno jeho návrhu a to na náklady účastníka, který ve sporu s autorem neuspěl (autorské právo ohrozil nebo porušil).

Pokud jde o **právo na náhradu škody** a o **právo na vydání bezdůvodného obohacení**, platí obecné občanskoprávní předpisy⁹³, včetně úpravy promlčení těchto majetkových práv. Autorský zákon však zvláště stanoví **výši** bezdůvodného obohacení na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem. Jedná se o **dvojnásobek odměny**, která by byla obvyklá za získání smluvní licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Tato zvláštní úprava v autorském zákonu má přednost, pokud jde o vydávanou výši, před obecnou úpravou institutu bezdůvodného obohacení podle občanského zákoníku.⁹⁴ Dvojnásobná výše bezdůvodného obohacení v sobě zahrnuje jak vydání neoprávněného majetkového prospěchu, tak kromě toho i soukromou pokutu vyplácenou k rukám majitele práva za neoprávněné užití duševního vlastnictví.⁹⁵ Dalším specifíkem je, že namísto skutečně ušlého zisku se autor může domoci náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání dílem. Ke zjištění výše obvyklé licence v soudním řízení bude zpravidla nutno jmenovat znalce.⁹⁶

Kromě obecných ustanovení o ohrožení nebo porušení práva autorský zákon stanoví **zvláštní skutkové podstaty** soukromoprávního deliktu (§ 44 a § 45 aut. zák.). První skutková podstata se týká **elektronických informací** o správě práv k dílu, jejichž nedovolenou manipulací dochází k porušení autorských práv. Příkladem takové informace může být označení autorství, existence autorskoprávní ochrany nebo vyznačené licenční podmínky

⁹¹ TELEC, Ivo., TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví: Právní rádce 2/2004, s. VIII

⁹² Tamtéž, s. IX

⁹³ tj. ustanovení § 415 a násl. a § 541 a násl. z. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění

⁹⁴ TELEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva, Bulletin advokacie 3/2001, s. 40

⁹⁵ TELEC, Ivo., TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví: Právní rádce 2/2004, s. IX

⁹⁶ ČERMÁK, Karel, LORENC, Lukáš., Nároky z porušení práv, in ČERMÁK, Karel a spol., Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví, ELSO group, 2007, s. 32

vyjádřené v elektronické podobě.⁹⁷ Druhá ze skutkových podstat spočívá v **nebezpečí vyvolání záměny** díla s dílem jiným. Takového deliktu se dopustí ten, kdo pro své dílo používá **názvu nebo vnější úpravy** již po právu použitých autorem jiným a to pro dílo téhož druhu. Jedná se o prvky, jejichž cílem je označení díla. Příkladem by mohl být známý název obrazu „Mona Lisa“. Tento název díla je již příznačný pro určité dílo, čímž je s ním v představě veřejnosti spojen v nerozlučný celek.

8.2.2 Trestní ochrana soudní a správní

Jako společensky nebezpečná jsou považována i taková jednání, jimiž je zasaženo do práv duševního vlastnictví. Pro naše účely (ve vztahu k výtvarným dílům) lze nalézt v trestním zákoníku dvě zásadní skutkové podstaty trestného činu, a to **trestný čin porušení autorského práva** a trestný čin **padělání a napodobení díla výtvarného umění**. Skutky, kterými jsou dokonány tyto trestné činy, zároveň vždy představují i zásah do soukromého subjektivního práva jiné osoby a vzniká tak vždy i soukromoprávní odpovědnost za zásah do tohoto práva.⁹⁸

TČ porušení autorského práva je trestným činem, u něž je potřeba prokázat úmysl (přímý nebo nepřímý) pachatele zasáhnout do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, pouhá nedbalost trestná není. Navíc zákoník ve své základní skutkové podstatě k trestnosti takového činu vyžaduje, aby neoprávněný zásah byl **nikoli nepatrný**. Tímto zákoník vymezuje hranici vzhledem k trestní ochraně správní.⁹⁹ TČ porušení autorského práva je spáchán jakýmkoli neoprávněným užitím, které není paděláním a napodobením díla výtvarného umění, jehož skutková podstata je upravena zvláště v § 271 TZ. Za tento TČ lze uložit zejména trest odnětí svobody až na 8 let (dopustí-li se pachatel takového činu ve velkém rozsahu), peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.¹⁰⁰

Relativně novou skutkovou podstatou je TČ padělání a napodobení díla výtvarného umění, který je ve srovnání s předešlým TČ přísněji trestný (v nejzávažnějších případech hrozí odnětí svobody až na 10 let). Spáchá jej ten, kdo autorské výtvarné dílo padělá nebo napodobí výtvarný projev jiného autora v úmyslu, aby nové dílo bylo považováno za původní.

⁹⁷ Blíže viz.: TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 467-471

⁹⁸ TELEC, Ivo., TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví: Právní rádce 2/2004, s.X

⁹⁹ Ke škodě nikoli nepatrné viz.: § 138 odst. 1 Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁰ § 270 Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Tímto způsobem jsou vytvářeny padělky významných děl, které mohou být využity na místě díla původního a vydávány za originál, zatímco v této souvislosti nezákonně získaný originál je prodán soukromému sběrateli, a dále i případy, kdy dílo není kopií jednoho určitého díla, ale napodobením stylu dobře známého umělce **včetně jeho podpisu**, se zhotoví dílo, které může být za jeho méně známé dílo vydáváno. Majetková práva tohoto známého umělce by v tomto případě zpravidla již nebyla chráněna autorským právem.¹⁰¹ (K povědomí veřejnosti o trestné činnosti v oblasti autorského práva viz. s. 79 ot. č. 15 Dotazníku).

Problematika padělků výtvarných děl je v dnešní době mediálně velmi populární. Neoficiálně se odhaduje, že až padesát procent obrazů jsou falza. Ty nejzdařilejší padělky přitom zkoumají špičkoví odborníci třeba i několik měsíců.¹⁰² Pochybnosti o pravosti obrazů jsou tedy namístě a to především vzhledem ke značným peněžitým sumám, jež na trhu s uměním pohybují. Slovníková literatura říká, že padělek (falzum, falzifikát) uměleckého díla je napodobenina podle určitého vzoru, často opatřena nepravým podpisem umělce, pořizovaná zpravidla z neetických, většinou zjištěných důvodů.¹⁰³ Pokud jde o **pojem plagiátu**, zákon jej nijak nedefinuje. Podle nauky není v tomto smyslu autorskoprávně významná jakákoli shoda dvou děl, nýbrž **shoda v prvcích**, které charakterizují konkrétní individuální autorskoprávní ztvárnění (shoda v tzv. silných či individuálních prvcích díla). Možná shodnost méně významného rázu, byť častá, ke vzniku plagiátu ještě obvykle nestačí.¹⁰⁴ Rozeznání takto tvořených děl je otázkou řádného znaleckého posouzení a ne vždy se dá s jistotou potvrdit, že se na 100% o falzifikát jedná.¹⁰⁵

V oblasti trestněsprávní ochrany upravuje zákon o přestupcích ve svém § 32 přestupky na úseku kultury, jichž se mimo jiné dopustí také ten, kdo poruší zvláštní právní předpis o ochraně **předmětů kulturní, muzejní nebo galerijní hodnoty**.¹⁰⁶ Přestože je tato skutková podstata zařazena pod přestupky na úseku kultury, je pro vznik odpovědnosti zcela nepodstatné, jaká je kulturní hodnota zasaženého předmětu. Může tedy jít o jakékoli zaviněné jednání, které je v rozporu s předpisy autorského práva, **poruší-li nebo ohrozí-li zájem**

¹⁰¹ JELÍNEK, Jiří. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 1. Vydání, Praha: Leges, 2009, s. 338 - 339

¹⁰² HOLEČEK, Petr. Polovina obrazů jsou padělky, dostupné na: <http://bizzone.vodafone.cz/cs/tema/polovina-obrazu-jsou-padelky-54.shtml>

¹⁰³ KOTKOVÁ, Olga. Jak odhalit falzum aneb, (cit. 27. 3. 2013), dostupné na: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2009/4/jak-odhalit-falzum-aneb/>

¹⁰⁴ TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), s. 414 - 446

¹⁰⁵ Příklad soudní praxe: rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 33 Odo 325/2001, (Výběr NS 1000/2002)

¹⁰⁶ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

společnosti.¹⁰⁷ Pachateli takového přestupku lze uložit pokutu do 15 000 Kč¹⁰⁸ (výše otázkou správního uvážení).

¹⁰⁷ TELEČ, Ivo., TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví: Právní rádce 2/2004, s. XI

¹⁰⁸ § 33 odst. 1, Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

ZÁVĚR

K tomu, abych dokázala odpovědět na často se objevující otázky ze strany umělců a veřejnosti, jenž jsou některé zahrnuty i do provedeného výzkumu, bylo třeba nejdříve pojmenovat a pochopit samotnou povahu díla a jak se k němu náš systém staví. Z povahy děl jako zvláštních nehmotných statků a jejich pojetí v autorském zákoně však vyplývá, že díla nesplňují znaky věcí, práv ani jiných majetkových hodnot, jak je chápe současné české občanské právo. Dílo není předmětem obecných soukromoprávních vztahů a je nutno je z tohoto pohledu považovat za *res extra commercium*.¹⁰⁹

Jako osoba, která se umění věnuje a má ke svému dílu citový vztah, jsem se též na počátku domnívala, nebo jsem spíše doufala, že snad existuje nějaká ochrana mých nápadů, jež jsou obsaženy v mém díle; ale jakoby pomyšlení na to, že jedna ztvárněná, byť velmi osobitá myšlenka umělce je tak originální, že musí být nedotknutelná, bylo příliš naivní. Také přesná polovina dotázaných umělecky činných osob se dle průzkumu domnívá, že ochrana se na jejich náměty a nápady vztahuje a že je tedy součástí ochrany. Nicméně autorské právo nechrání myšlenku samotnou, ale pouze její tvůrčí vyjádření, neboli takové zpracování do podoby, která je vnímatelná lidskými smysly. Při hlubším zamyšlení sami dojdeme k závěru, že to tak nejspíše musí být, jelikož i idea výtvarníka má kořeny v inspiraci něčím jiným, tedy ani samotná se jako taková označit za naprosto původní a prvotní součást díla nedá. Tudíž není třeba, aby v díle zpracované myšlenky byly nové, ale forma, ve které jsou vyjádřeny, musí být původním výtvorem autora.¹¹⁰ Tudíž taková „krádež“ nápadu na malbu obrazu napsaného na papíře (tzv. uložená do šuplíku) je sice nešťastná, avšak lze ji kvalifikovat pouze jako narušení našeho soukromí.

K uchopení celého pojetí ochrany výtvarných děl bylo potřeba osvětlit základní prvky autorského práva, jak je popisuje autorský zákon, aby bylo možno dávat do souvislostí popisované způsoby užití a vůbec fungování veškerých právem regulovaných vztahů týkajících se výtvarných děl.

Zajímalo mne, jak o různých věcech pomýšlí veřejnost, které se vlastně vztahy popisované autorským právem přímo nebo nepřímo týkají. Jako přílohu přikládám dotazníkový průzkum k povědomí o právu autorském v ČR, který mi napomohl vytvořit si o jejich přístupu představu. Odpovědi na otázky, jež byly obsahem dotazníku, jsou obsaženy v této diplomové práci a pomocí ní mohly být také řádně zodpovězeny. Otázky provedeného

¹⁰⁹ TELEČEK, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon, 1. vydání. Praha, C. H. Beck: 2007, str. 130

¹¹⁰ PROKEŠ, Martin. O povaze práv autora a jedinečnosti jako znaku autorského díla, Právní fórum 7/2012, s. 287

průzkumu o povědomí byly sestaveny převážně na základě skutečností, s nimiž nejčastěji běžný člověk v životě přijde do styku, jako jsou například důsledky prodeje a darování výtvarného díla, práva vyplývající z vlastnictví výtvarných děl, práva autora na odměnu nebo na obranu proti zásahu do svých práv a také ochranné prvky, se kterými se často veřejnost setkává. Mezi respondenty byly zařazeny jak osoby umělecky činné, vysokoškolsky vzdělané i nevzdělané a také osoby s právním vzděláním. Jejich odpovědi jsou graficky znázorněny tak, aby nám ukázaly, v jakém poměru odpovídali. Nejvíce se odpovědi rozcházel s realitou v případě okamžiku vzniku autorského práva k dílu a také v případě otázek ohledně registrace díla.

Situaci ochrany autorských práv komplikuje i dnešní doba plná elektronické komunikace, kde sdělování veřejnosti prostřednictvím internetu převálcovalo kulturní tradici, jenž je s obtíží v uměleckém světě zachovávána díky drobným výstavám (nepočítám umělecká díla, která jsou již kulturními památkami, vystavovaná v národních a městských galeriích a muzeích). Zpřístupňování a rozšiřování přes internet totiž otvírá hranice státu a postupující vývoj technologií bude jistě vyžadovat flexibilitu legislativy. Důsledkem toho jsou i jisté pochyby ze strany veřejnosti, co smějí a nesmějí, jelikož vše se náhle stává rychle a snadno přístupným a přímo se to samo nabízí. S tím souvisí přehled možných způsobů užití díla a odlišení zákonných licencí. Jelikož ve spoustě případů, jak mi z průzkumu vyplynulo, dochází k porušením autorského práva z nevědomosti a neznalosti. A nejsou to vždy jen osoby, jež nejsou vysokoškolsky vzdělané; často nad svými právy váhají i samotní dotčení, tedy osoby umělecky činné (alespoň polovina z těchto osob zaznamenala zásah do svých autorských práv a více než jejich polovina neví, jak by se bránila – viz. průzkum ot. č. 12 a 13 s příklady).

Dle mého názoru základní chápání autorského práva v našem státě se pomalu stává nezbytnou součástí vědomostí každého jedince, jelikož umělecká díla, aniž bychom si tento fakt uvědomovali, v současném světě hrají jistou roli, ať už jsou vyjádřením prestiže, dobrého vkusu nebo bohatství anebo pouhým vyjadřovacím prostředkem, přinejmenším různými způsoby zpříjemňují náš život. Jen je třeba, aby si lidé od základu uvědomili, že nejde jen o vlastnictví jisté hmotné hodnoty. To velmi často opomíjejí. Povědomí o autorském právu a jeho podstatě by mělo být tudíž takovou samozřejmostí, jako je například znát rozdíl mezi movitostí a nemovitostí. Je až absurdní, kolik informací člověk při svém studiu již od základní školy druhého stupně musí přijmout, aniž by pro ně měl nějaké využití; informací, které jsou nadbytečné a již zdaleka nejsou nezbytné pro přípravu na další život dospělého. Jsem zastáncem toho, že je potřeba mít všeobecný přehled, a ten by již v této době měl zahrnovat

povědomí o právu autorském (není potřeba, aby se vyučovalo komplexně právo jako takové, jistě je možné zvolit i schůdnější cestu podání, například s vazbou k současným dějinám nebo průmyslu či literatuře), jelikož jak se zdá, lidé stále nevnímají „kopírování“ cizích výtvorů za něco tak špatného, aby to mohlo být kvalifikováno jako porušení zákona. Z různých rozhovorů a odpovědí na mé otázky při výzkumu vyplynulo, že sice nejsou lidé lhostejní k autorským právům, avšak většinou spoléhají na to, že při jejich porušení se nic nestane, že nejde o nic závažného. Obávám se, že to však není jen otázka nevědomosti narušitelů, ale samotných umělců, kterým se sice jednání škůdců nelíbí, avšak pro to nic nedělají, jelikož nemají důvěru v náš právní systém anebo nevědí, jak by se mohli bránit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie:

- TELEC, Ivo. Přehled práva duševního vlastnictví (1). Lidskoprávní základy, Licenční smlouvy, Brno: Doplněk, 2002
- KRÍŽ, Jan. Ochrana autorských práv v informační společnosti. Praha: Linde, 1999
- TELEC, Ivo. Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Brno: Masarykova univerzita, 1994
- TELEC, Ivo., TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví, česká právní ochrana II., Doplněk, 2006
- ČERMÁK, J. Internet a autorské právo, 2001, Linde, Zpřístupnění díla prostřednictvím internetu

Příspěvky ve sborníku:

- ČERMÁK, Karel a spol. Metodika a postupy prosazování práv z duševního vlastnictví u jednotlivých orgánů veřejné správy České republiky, v jejichž působnosti je prosazování práv z duševního vlastnictví, ELSO group, 2007
- ŠTROS, David. Základní principy autorského práva. In JEŽEK, Jiří. Prosazování práv z duševního vlastnictví, HP, 2003
- HENDRYCH, Dušan. a kol. Právní slovník, 3. vydání, 2009

Komentáře:

- CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr. Autorský zákon (TZK), 3. vydání, C. H. Beck, 2007
- TELEC, Ivo. TŮMA, Pavel. Autorský zákon (EVK), 1. vydání, C. H. Beck, 2007
- JELÍNEK, Jiří. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 1. Vydání, Praha: Leges, 2009

Odborné časopisy:

- TULÁČEK, Jan. Soudní rozhodnutí a právní věty z hlediska autorského práva, in *Bulletin advokacie* 4/2005
- TELEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva, in *Bulletin advokacie* 3/2001
- PROKEŠ, Martin. O povaze práv autora a jedinečnosti jako znaku autorského díla, *Právní fórum* 7/2012

Právní předpisy:

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 121/2006 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 20/1987 Sb., nebo zák. č. 71/1994 Sb.
- Zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2001/84/ES ze dne 27. 9. 2001, o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla
- Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů
- Předpis č. 2/1960 Sb. Vyhláška ministra zahraničních věcí o Všeobecné úmluvě o autorském právu ze dne 29. 12. 1959
- Ke škodě nikoli nepatrné viz.: § 138 odst. 1 Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura:

- Rozhodnutí NS Československé republiky, sp. Zn. Zm I 413/29
- Usnesení NS České republiky ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 5 Tdo 815/2009
- Rozhodnutí bývalého NS ČSSR, sp. zn. 3 Cz 49/81
- Rozhodnutí MS v Praze, sp. zn. 13 Co 216/90
- Rozhodnutí NS, sp. zn. 30 Cdo 5287/2008, [PR 1/2011 str. 28]
- Rozhodnutí NS, sp. zn. 33 Odo 325/2001, (Výběr NS 1000/2002)

Internetové stránky:

- JANÁK, A. Stanovisko k problému dědění autorského práva na odměnu za opětovný prodej autorského díla, v Praze, dne 21. 3. 2008 - (Stanovisko GESTOR), dostupné na <http://www.gestor.cz/cs/stanovisko-k-odvodu-autorskych-odmen-z-umeleckych-del-danych-do-prodeje-dedici-autora-1/stanovisko-k-problemu-dedeni-autorskeho-prava-na-odmenu-za-opetovny-prodej-autorskeho-dila-1/>

- <http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/licencni-prvky/>
- <http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/ceske-cc-licence/>
- <http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/typy-cc-licenci/>
- JANSÁ, P. Vztah CC k české legislativě, přístupné na:
<http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/vztah-cc-k-ceske-legislative/>
- www.beck-online.cz
- <http://www.ooas.cz/pro-autory/zastupovani-autoru/a2970.html>
- MÍŠEK, Karel. <http://www.gestor.cz/cs/uvodni-stranka/>
- ČERMÁK, Jiří. Internet a autorské právo, Otázka určení rozhodného práva a jiné autorskoprávní aspekty internetu, 9. 1. 2000 (cit. 26. 3. 2013). Dostupné na <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=45621>
- TELEČ, Ivo., TŮMA, Pavel. Přehled práva duševního vlastnictví a jeho právní ochrany v České republice: Prostředky právní ochrany duševního vlastnictví, *Právní rádce* 2/2004, Dostupné na: <http://pravniradce.ihned.cz/prirucka>
- HOLEČEK, Petr. Polovina obrazů jsou padělky, dostupné na:
<http://bizzone.vodafone.cz/cs/tema/polovina-obrazu-jsou-padelky-54.shtml>
- KOTKOVÁ, Olga. Jak odhalit falzum aneb, (cit. 27. 3. 2013), dostupné na:
<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2009/4/jak-odhalit-falzum-aneb/>

ABSTRAKT

Tato diplomová práce s názvem „autorskoprávní ochrana uměleckých děl výtvarných“ je zaměřena převážně na analýzu současné právní úpravy autorského práva v České republice a je specializována především na výtvarná díla. Odpovídá nám na otázku, jaké prvky uměleckých děl jsou chráněny naším právem, jaká jsou práva autorů originálních děl a jaké povinnosti má veřejnost vůči jejich výtvorům; zda je poskytovaná ochrana dostačující a ve společnosti účinná vzhledem k potřebám umělců. Otázky provedeného průzkumu o povědomí veřejnosti a osob umělecky činných o autorském právu v České republice byly sestaveny převážně na základě faktů, s nimiž nejčastěji běžný člověk v životě přijde do styku, jako jsou například důsledky prodeje a darování výtvarného díla, práva vyplývající z vlastnictví výtvarných děl, práva autora na odměnu nebo na obranu proti zásahu do svých práv a také ochranné prvky, se kterými se často veřejnost setkává. Mezi respondenty byly zařazeny jak osoby umělecky činné, vysokoškolsky vzdělané i nevzdělané a také osoby s právním vzděláním. Výsledky odpovědí byly následně vyhodnoceny pomocí grafů a mnohdy znázorňují zajímavé poznatky o povědomí umělců a veřejnosti o dané problematice.

Jednotlivé části práce jsou členěny podobně, jako je tomu u Autorského zákona s tím rozdílem, že práce se orientuje pouze na výběr takových ustanovení, která se týkají výtvarných děl.

Kapitola první se věnuje přirozené povaze autorského práva a jeho základním pojmům jako jsou duševní vlastnictví a nehmotný statek, a pojednává o významu výtvarných děl ve společnosti a o šíření děl v informační společnosti. Kapitola druhá se již věnuje výtvarnému dílu z pohledu autorského práva a odpovídá nám na otázku, co je předmětem ochrany autorského práva, jak vzniká autorství a v čem spočívá jeho podstata a dále osvětluje s tím související pojmy anonym a pseudonym. Kapitola třetí se zabývá vznikem a zánikem autorského práva k dílu a podrobně vymezuje jeho obsah, jenž je tvořen osobnostními a majetkovými právy autora. Kapitola čtvrtá je zaměřena pouze na autorskou odměnu při opětovném prodeji originálu výtvarného díla. Kapitola pátá obsahuje různé způsoby užití díla, které znamenají zákonné omezení práva autorského. Kapitola šestá se pouze okrajově věnuje smluvním vztahům mezi autorem a dalšími osobami při uzavírání licencí. Kapitola sedmá pak okrajově upravuje kolektivní ochranu majetkových práv a kapitola osmá je zaměřena na prevenci před zásahy do autorského práva a možné nároky, které lze uplatnit z jeho porušení.

V samotném závěru jsou pak vyhodnoceny výsledky výzkumu zařazené do grafů. Odpovědi na otázky, jež byly obsahem dotazníku, jsou obsaženy v této diplomové práci a pomocí ní mohly být také řádně zodpovězeny.

SUMMARY

This diploma thesis titled "the copyright protection of works of art" is focused mainly on the analysis of the current legislation of copyright in the Czech Republic and concentrates primarily on artworks. This thesis provides answers to the questions of what elements of artworks are protected by our law, what are the authors rights and what are the obligations of the public towards their creations; whether the granted protection is sufficient and effective in the society in relation to the needs of the artists. The questions included in the survey about the awareness of the public and persons artistically engaged in the Czech Republic have been compiled mainly on the basis of the facts which are encountered in common life, such as the effect of the sale and donation of an art work, the rights arising from the ownership of an artworks, the rights of the author to remuneration or to defend against invasion of their rights and also the protective elements that general public often encounters. Respondents were classified as persons artistically engaged, university educated/uneducated and persons with legal training.

All portions of the work are structured similarly, as is the case of the Copyright Act of Czech republic, except that the work is oriented only to the selection of such regulations relating to the works of art. The first chapter is dedicated to the natural nature of copyright law and its basic concepts such as intellectual property and discusses the importance of works of art in society and on the dissemination of works in the information society. Chapter two is dedicated to the artwork from the perspective of copyright law and complies with the question of what is the subject to copyright protection, the origin of authorship and what is its essence. Moreover, chapter two further illuminates the related concepts of anonymous author and pseudonym. Chapter three deals with the creation and dissolution of the copyright of the work and defines its content, which is made up of character and proprietary rights of the author. Chapter four is focused only on the royalty of resale of an original work. Chapter five provides different ways of use of the work, which mean legal restrictions of copyright law. Chapter six marginally deals with the contractual relations between the author and other persons when concluding a license. Chapter seven then marginally modifies the collective protection of property rights and chapter eight is focused on prevention of interventions into the copyright and any rights that can be enforced from its violation.

Evaluated results of the research shown in the charts can be found at the end of my thesis. Answers to the questions, which were used in the questionnaire, are contained in this thesis and were also properly answered according to it.

SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV

Část 1 - subjektivní soukromá práva, nehmotný statek, potenciální ubikvita, dualistická koncepce, princip neformálnosti vzniku, zásada teritoriality

Část 2 - dílo výtvarné, hmotný substrát, objektivně vnímatelná podoba, námět díla, díla souborná, zákonná domněnka autorství, anonym, pseudonym, subjektivní odtajnění autorství, zákonný zástupce autora

Část 3 - vytvoření autorské rozmnoženiny, poškození/zničení díla, koexistenci věcného a autorského práva, osobnostní práva, právo osobovat si autorství, nedotknutelnost díla, majetková práva, trvání majetkových práv

Část 4 - droit de suite, obchodník s uměním, práva povinně kolektivně spravovaná

Část 5 - volné užití díla a bezúplatné zákonné licence, ©, rozmnoženina díla na objednávku, náhradní autorské odměny, propagace uměleckých děl, dílo trvale umístěné na veřejném prostranství

Část 6 – typová licenční smlouva, konstitutivní převod autorských práv, vyvratitelná domněnka nevýhradnosti licence, vyvratitelná domněnka výlučnosti, podlicence

Část 7 – OOAS, GESTOR

Část 8 – preventivní opatření, soukromoprávní žaloba, plagiát

KEYWORDS

Part 1 - the subjective private rights, incorporeal good, dualistic concept, informality of constitution, the principle of territoriality

Part 2 - work of art, material substrate, objectively perceptible form, the theme of the work, collected works of art, the legal presumption of authorship, anonymous author, pseudonym, a subjective declassification of authorship, the author's legal representative

Part 3 - creation of original copy, damage/destruction of the work, the coexistence of a property right and copyright, moral rights, the right to arrogate the authorship, the integrity of work, property rights, the duration of property rights

Part 4 - droit de suite, the art dealer, collective management

Part 5 - free use of the work and free legal licence, ©, the order of the copy, replacement of the royalty, the promotion of the works of art, the work permanently located in a public area

Part 6 – the licence agreement, copyright transfer, rebuttable presumption of exclusivity

Part 7 – OOAS, GESTOR

Part 8 – preventive measures, private law action, plagiarism

PŘÍLOHA

Veronika Strážnická 2013

DOTAZNÍKOVÝ PRŮZKUM K POVĚDOMÍ O PRÁVU AUTORSKÉM V ČR Z POHLEDU AUTORA VÝTVARNÉHO DÍLA A VEŘEJNOSTI

(včetně vyhodnocení odpovědí v podobě grafů a správných odpovědí – pro správné odpovědi užity výňatky z diplomové práce)

Správnou odpověď prosím podtrhněte nebo odpovídejte ANO/NE, popřípadě doplňte

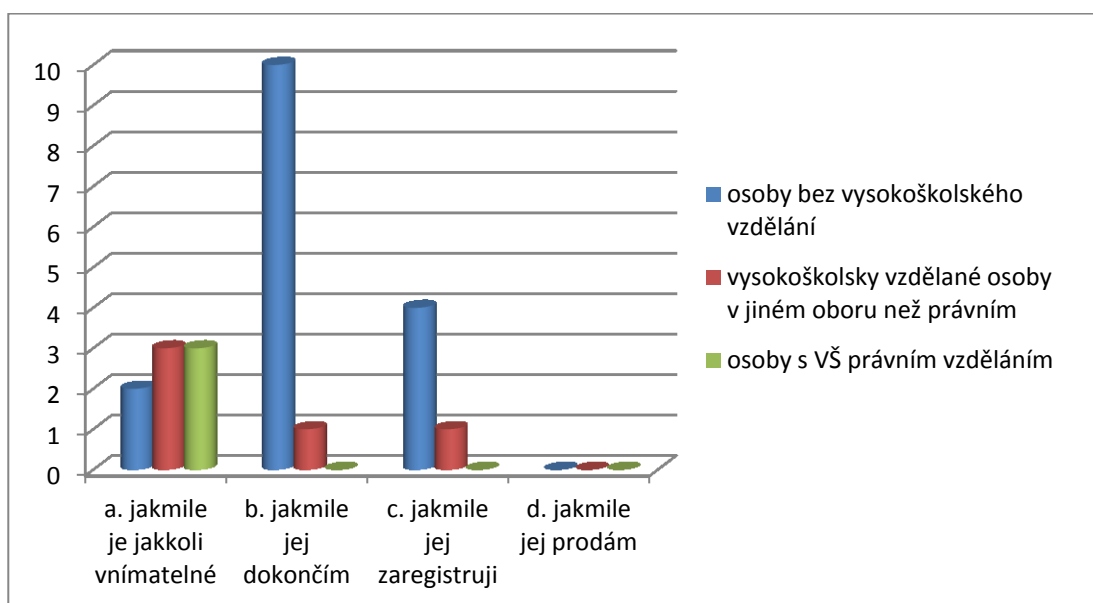
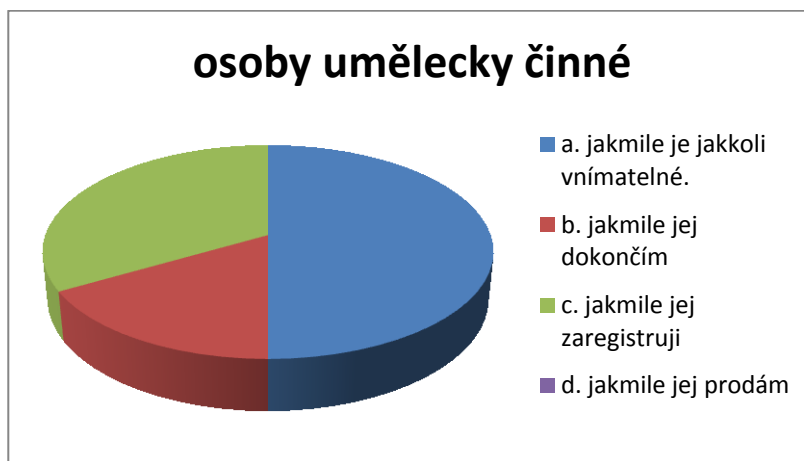
Odpovídám za sebe jako za:

- ♣ *osobu umělecky činnou*
- ♣ *osobu bez vysokoškolského vzdělání*
- ♣ *vysokoškolsky vzdělanou osobu v jiném oboru než právním*
- ♣ *osobu s právním vzděláním*

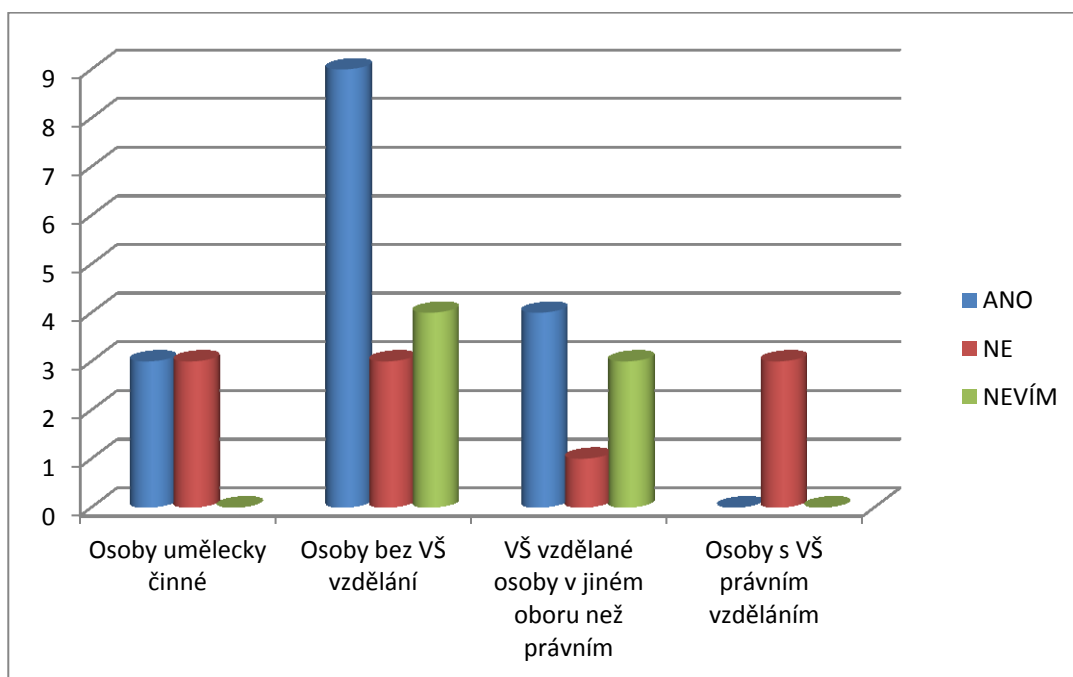
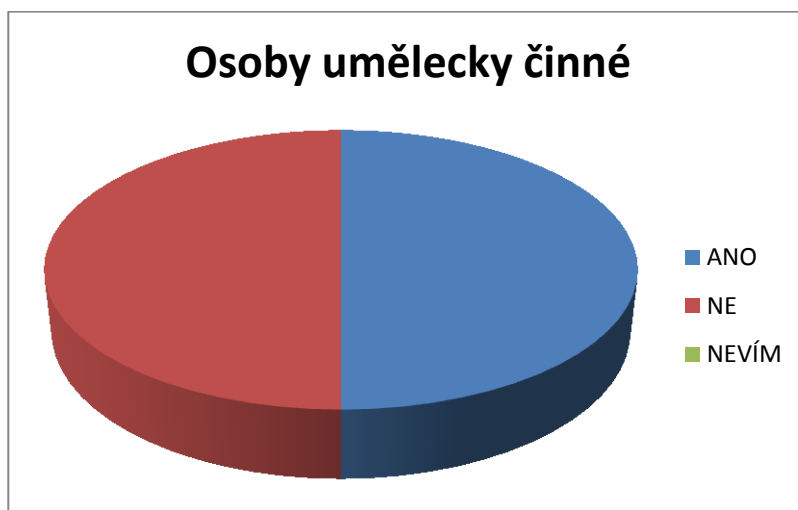
Ke vzniku obrazu – jste autorem malovaného obrazu:

1. Kdy vám vzniká autorské právo k vašemu dílu?
 - a. Jakmile je jakkoli vnímatelné
 - b. Jakmile jej dokončím
 - c. Jakmile jej zaregistruji
 - d. Jakmile jej prodám

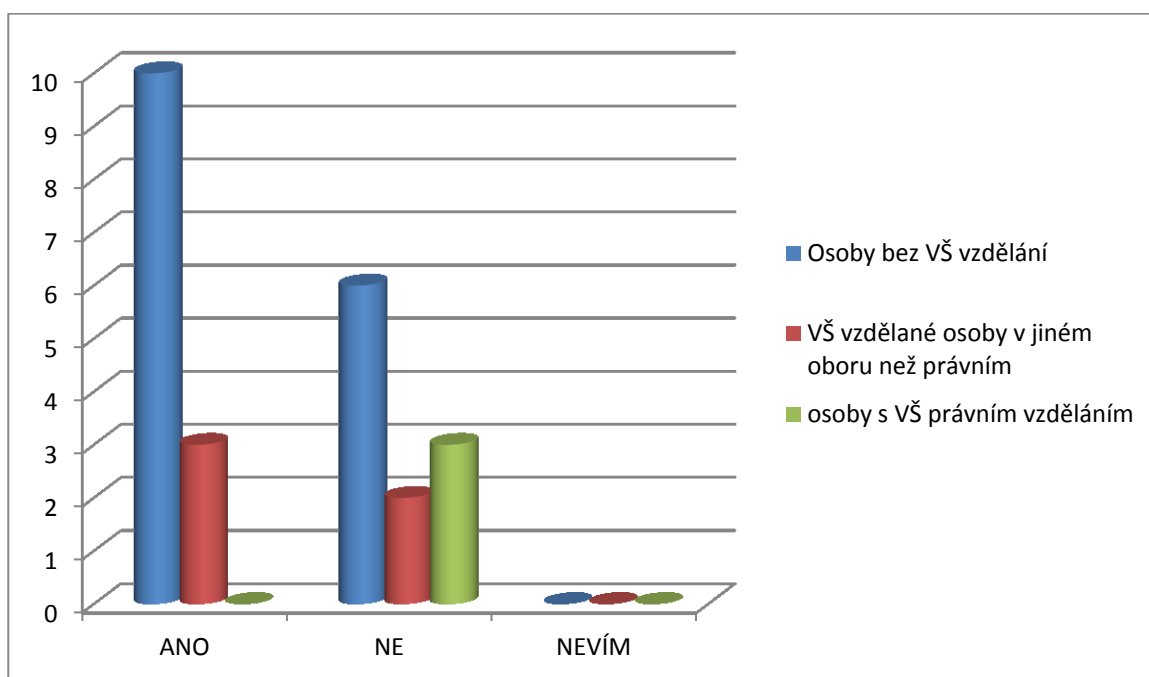
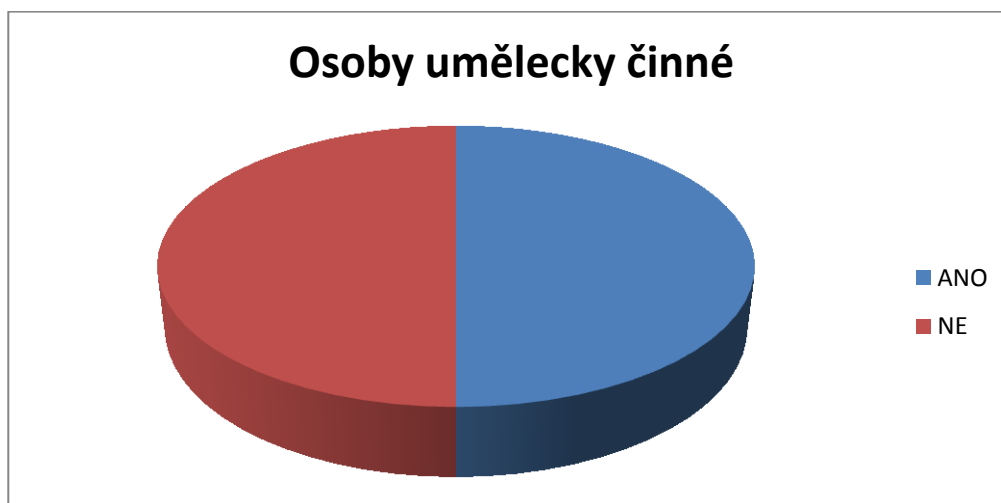
„Na to, aby výtvarné dílo bylo hodno právní ochrany, zákon nevyžaduje jeho úplnost a dokončenost. Jedinečný výsledek tvůrčího přínosu je tudíž dílo chráněno již ve svých jednotlivých fázích tvořivého procesu (včetně svého názvu) a to i v tom případě, že do konečné fáze, která byla autorem zamýšlena, nikdy nedojde (např. malíř zemře dříve, nežli obraz dokončí).“

2. Je potřeba někde dílo registrovat, aby požívalo ochrany dle autorského zákona?

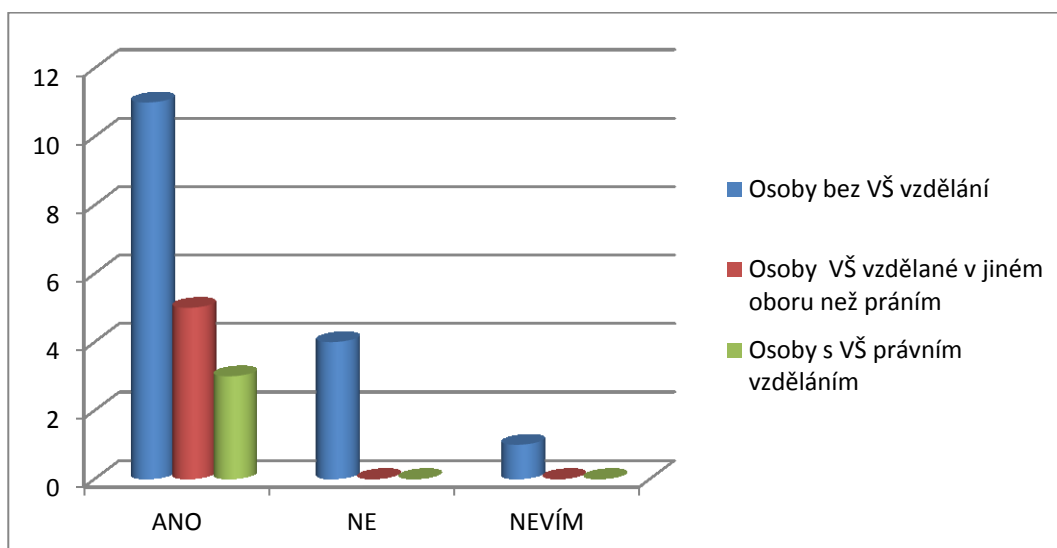
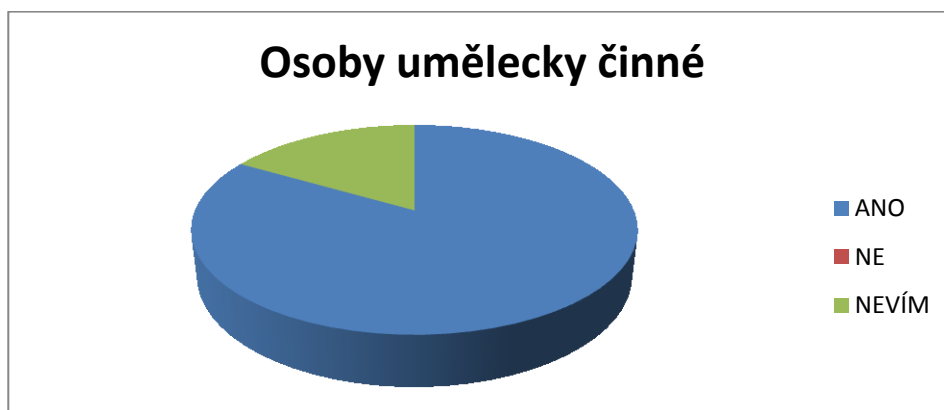
*„Ani autorská díla ani autorská práva k nim nepodléhají žádné registraci, tudíž k právní ochraně dochází již samotným okamžikem vyjádření díla v jakékoli objektivně vnímatelné podobě, automaticky (**princip neformálnosti vzniku autorskoprávní ochrany**).“*

3. Vztahuje se ochrana i na váš nápad/námět malby?

„Zejména **námět díla sám o sobě** (tedy samotný nápad výtvarníka) nebo například výtvarný postup, styl kresby jsou samostatně nezpůsobilé autorskoprávní ochrany.“

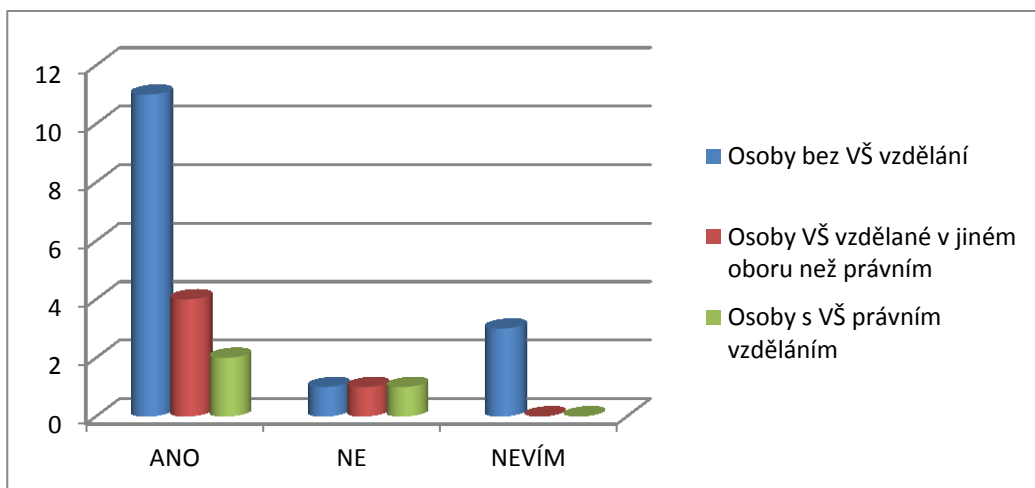
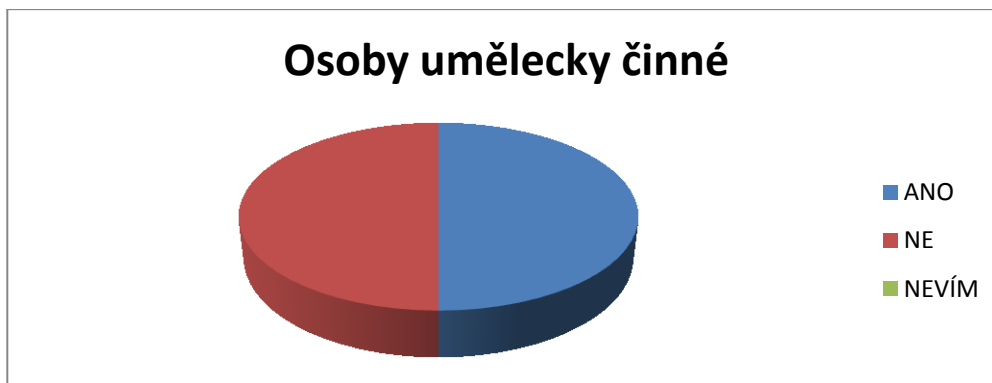
4. Je rozdíl mezi majetkovými právy k dílu a vlastnickým právem k obrazu?

„Obraz, který nám visí doma na zdi, je předmětem práva vlastnického a spadá pod režim občanského zákona, zatímco nehmotný statek (duševní vlastnictví autora) vyjádřený prostřednictvím tohoto obrazu je předmětem práva autorského. Tuto **koexistenci věcného a autorského práva** vyjadřuje ve svém ustanovení i §9 odst. 3 aut. zák., který nám jasně říká, že **nabytí vlastnického práva k obrazu** ještě neznamená, že vlastník je oprávněn k výkonu práva dílo užit, jenž spadá do majetkových práv autora dle autorského zákona tehdy, pokud se mezi sebou autor a např. kupující obrazu nedohodnou jinak. Tedy majetková práva ve smyslu autorského zákona nepřecházejí automaticky na vlastníka hmotného substrátu, ten má pouze věcné právo k obrazu.“

K vystavení kopie obrazu na internetu - autor obrazu prezentuje (pouze k prohlížení) své dílo na internetových stránkách/blogu:

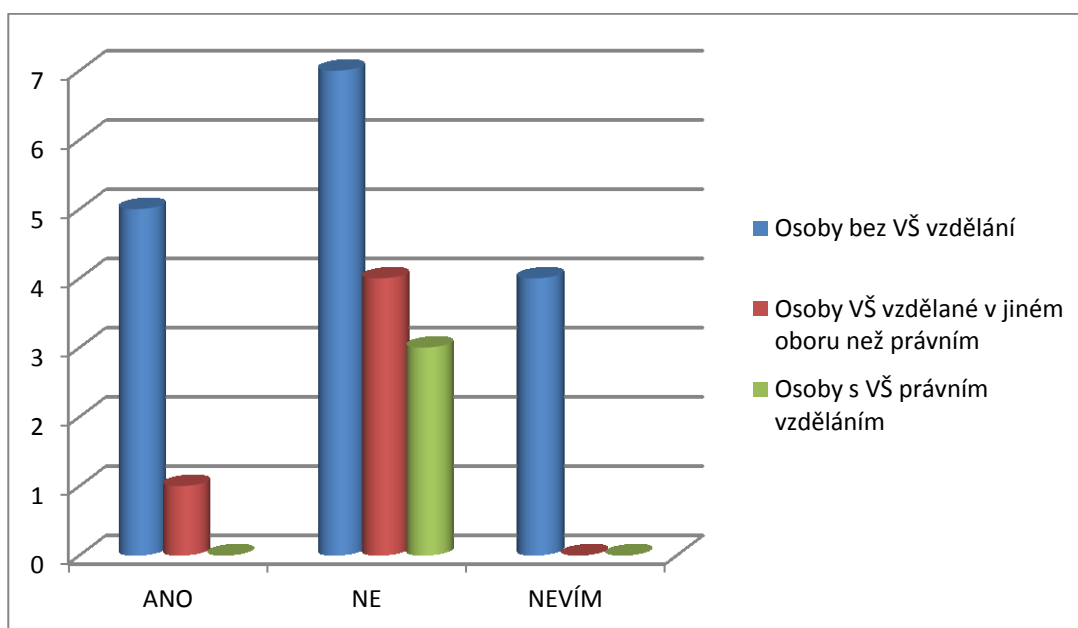
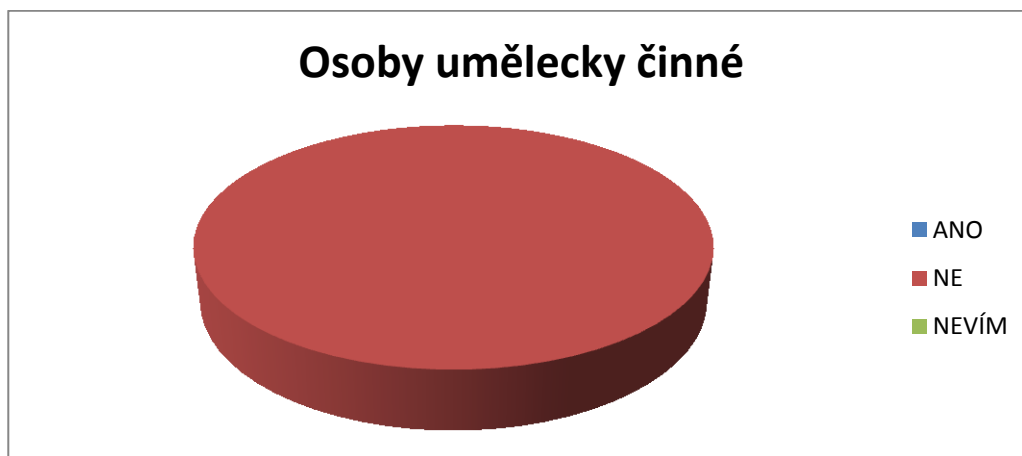
5. Můžete bez jeho svolení stáhnout fotografii obrazu v elektronické podobě do svého počítače?

„Tímto stažením a uložením na disk dochází k vytvoření rozmnoženiny. Zhotovování rozmnoženin **pro svoji osobní potřebu** je kryto **výjimkou**, která stanoví, že není k takovému užití třeba souhlasu autora. Konkrétně §15 odst. 2 písm. a) autorského zákona stanoví, že autorova svolení k užití díla nepotřebuje a odměnu není povinen poskytnout, kdo zhotoví rozmnoženinu nebo napodobeninu uveřejněného díla **pro svou osobní potřebu**, pokud ji **zřetelně** jako rozmnoženinu nebo napodobeninu **označí**, jde-li o dílo výtvarné.

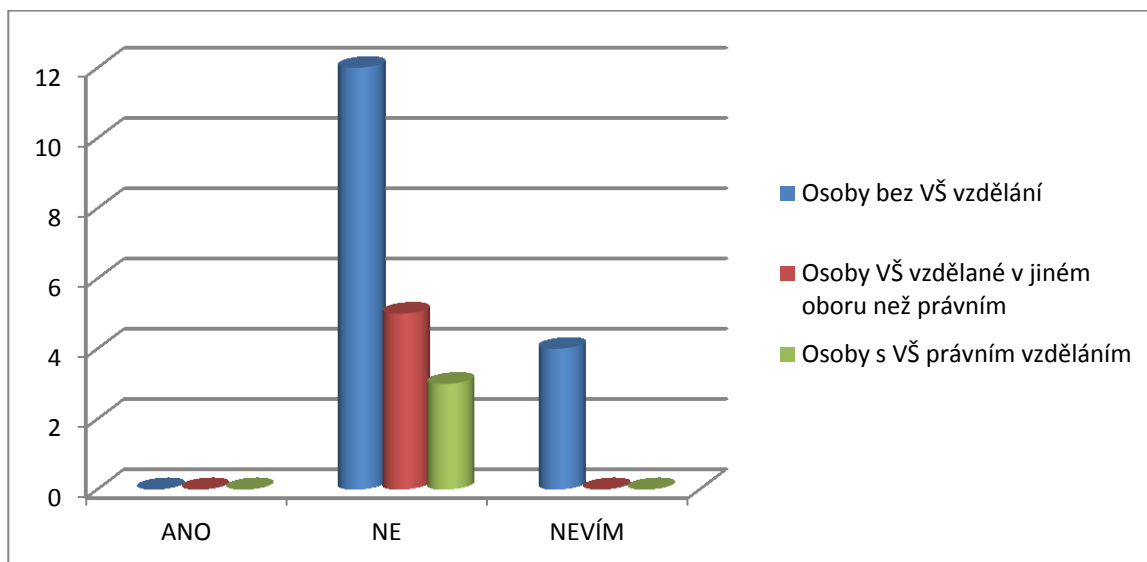
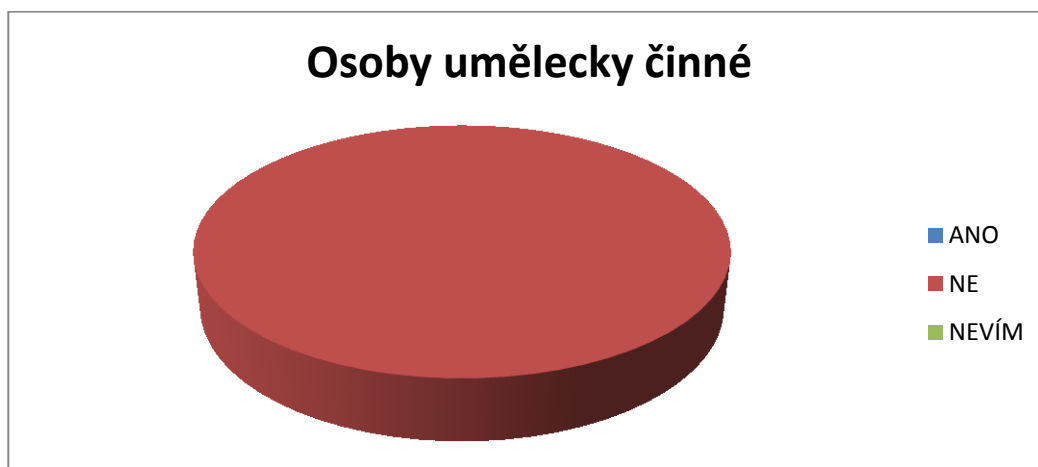
Dle § 30 autorského zákona užití díla **pro osobní potřebu** je volným užitím díla a jako takové se vůbec nepovažuje za užití díla ve smyslu autorského zákona a tudíž ani **nevyžaduje souhlas autora.**“

6. Můžete takto získanou rozmnoženinu (kopii) použít pro své potřeby na vlastních internetových stránkách?

„Každý, kdo chce vystavit cokoliv na své webovské stránce, by si měl ověřit, zda nejde o autorské dílo, které je chráněno. Na toto užití díla se nevztahuje žádná výjimka, a je tedy třeba získat svolení autora, popřípadě zaplatit autorovi odměnu.“

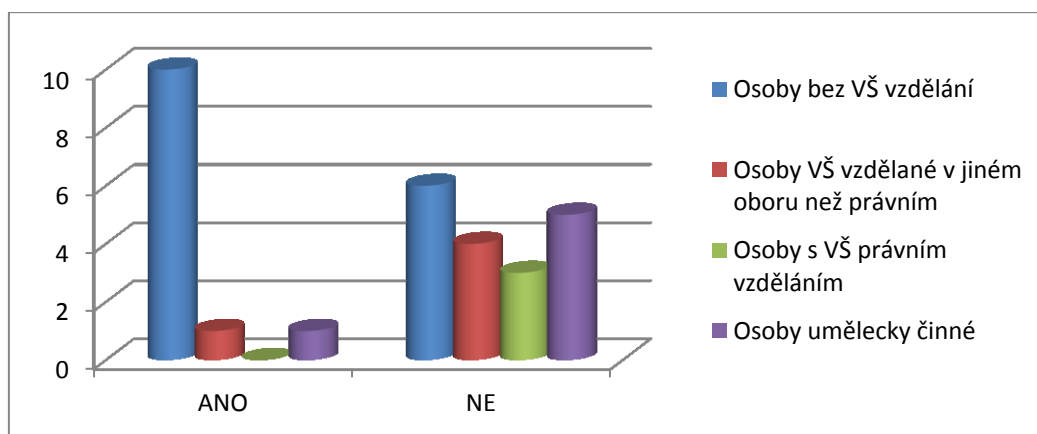
7. Můžete si obrázek vytisknout a vydělávat na prodeji jeho rozmnoženiny?

*„Konkrétně u výtvarných děl zákon klade důraz na účel, za němž je jejich **rozmnoženina nebo napodobenina** pro osobní potřebu fyzické osoby vytvořena. Tímto účelem nesmí být dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního **prospěchu**, pokud zákon nestanoví jinak. Navíc je potřeba, aby takto zhotovená rozmnoženina nebo napodobenina díla výtvarného byla **zřetelně označena**.“*

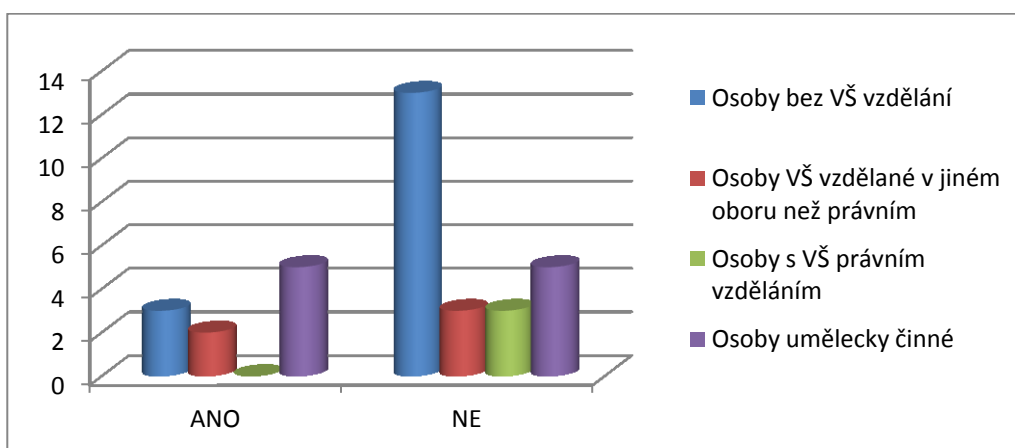
K převodu vlastnického práva k obrazu:

8. Pokud vám někdo daruje obraz, přecházejí na vás autorská práva k užití díla?

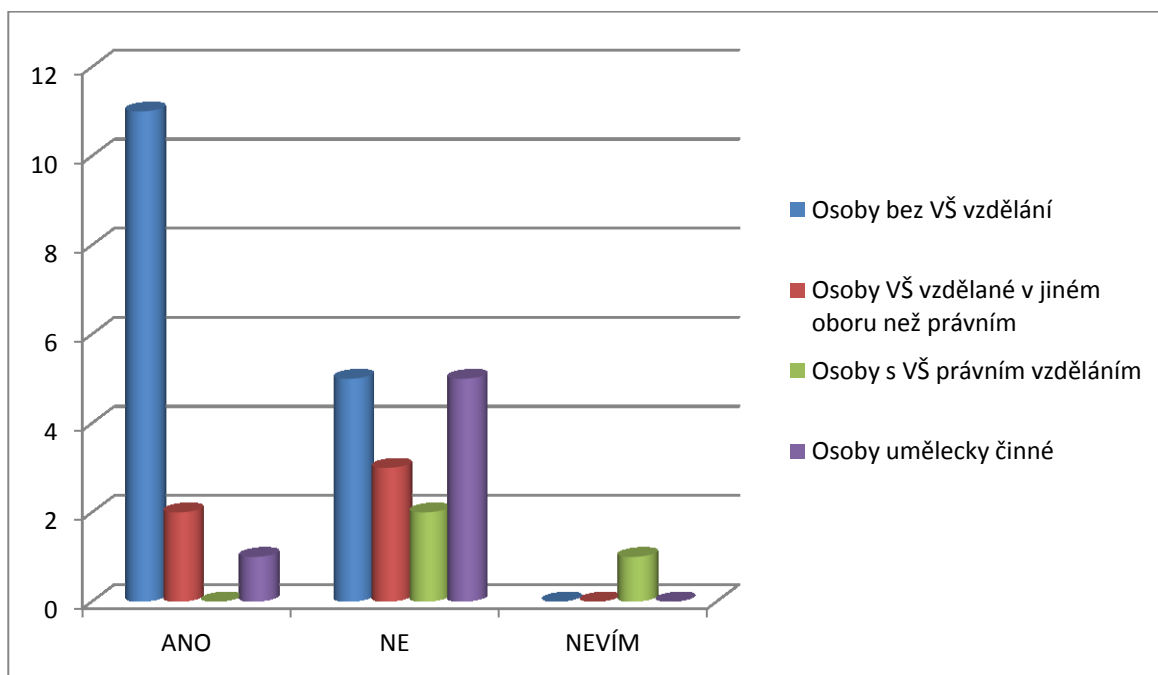
„Viz. odpověď na otázku č. 4. Rozdíl mezi majetkovým autorským právem a vlastnickým právem. Darováním převádíme vlastnické právo na jinou osobu, avšak autorská práva k užití díla, neboli majetková práva autora nepřecházejí automaticky na vlastníka hmotného substrátu, tzn., že samotné nabytí vlastnictví ještě neznamená, že nový vlastník je oprávněn k výkonu práva dílo užit.“

9. Jste povinni získaný obraz opatrovat před jeho zničením?

*„Vlastník či jiný uživatel věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, **není povinen tuto věc udržovat a chránit před zničením**, není-li dohodnuto či nevyplývá-li ze zákona jinak. Vlastník tedy nedluží autoru povinnost pečovat o dílo ani je chránit před zničením nebo jakkoli je udržovat.“*

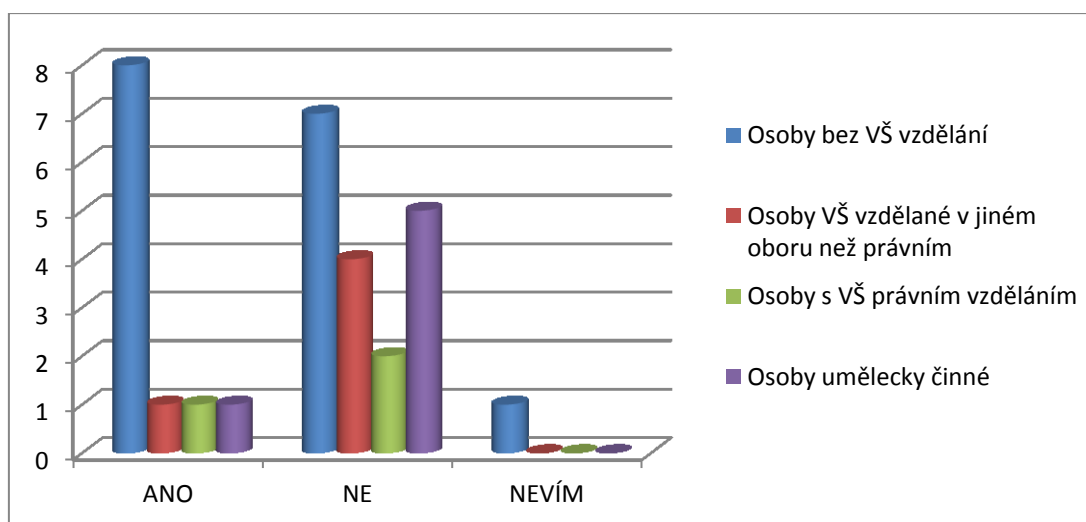
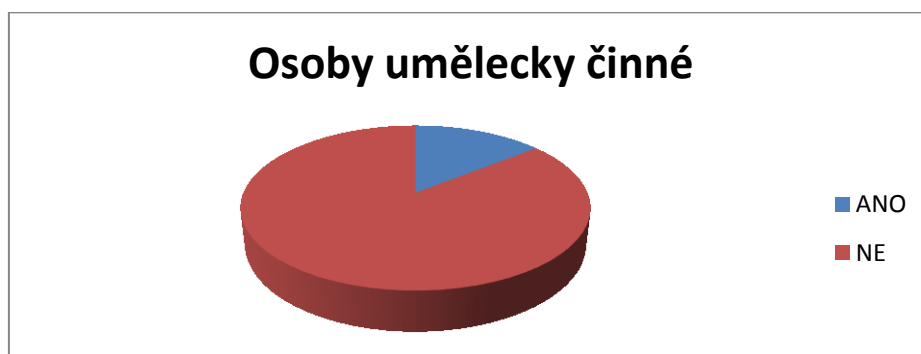
10. Když koupíte obraz, jste oprávněni tento obraz veřejně zpřístupňovat přes internet?

„Jedním z majetkových práv autorských je právo na **rozšiřování** originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14 aut. zák. – avšak prodejem či jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině díla, včetně nabízení díla za tímto účelem – tzn. s prvním převodem vlastnického práva je **autorské právo na rozšiřování k takovému dílu vyčerpáno**, pouze právo na pronájem díla a právo na půjčování díla zůstávají nedotčena. Znamená to, že nabyvatel originálu nebo rozmnoženiny je může dále volně rozšiřovat).“

K zániku obrazu:

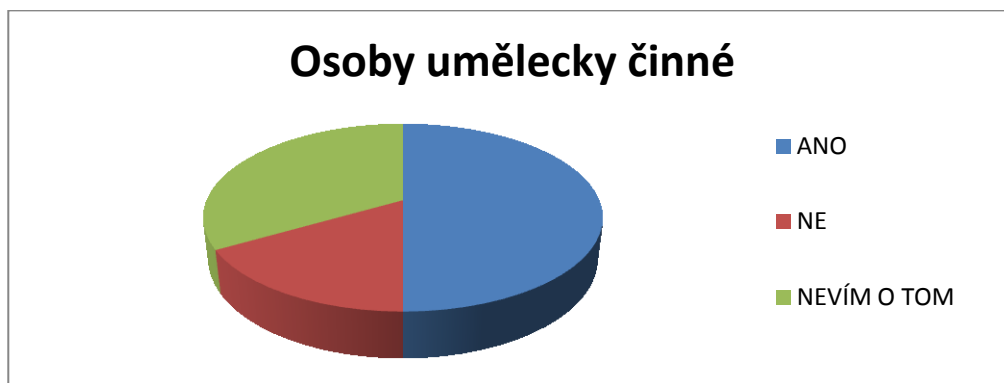
11. Zaniká autorské právo autora zničením obrazu?

„Jak již bylo naznačeno výše, vznik autorského práva je vázán k vyjádření díla v jakékoli objektivně vnímatelné podobě (dokončená olejomalba na plátně nebo jen náčrt či skica jako díla nedokončená, kombinace tvarů, různých barev a stínů) a je nezávislé na svém hmotném substrátu. Proto je tak důležité uvědomit si nutnost odlišení autorského díla jako statku nehmotného od jeho podkladu, nosiče (hmotného substrátu – např. olejomalba na malířském plátně, výkres, mramorová socha) jako věci hmotné, která má svůj vlastní právní režim, nikoli autorskoprávní. Tudiž pokud by došlo ke zničení takového malířského plátna, autorské právo, jenž se váže k dílu autora, nezaniká (avšak zaniká nosič, který zprostředkovává objektivně vnímatelnou podobu). Originál díla může být beznadějně zničen (např.: originál je vystaven v galerii, která vyhoří), avšak autorská práva přetrvávají, jelikož na něj nejsou nevyhnutelně vázána.“

K ochraně autora:

12. Setkali jste se někdy s porušením svých autorských práv? Prosím uveďte příklad (pokud se věnujete umělecké tvorbě)

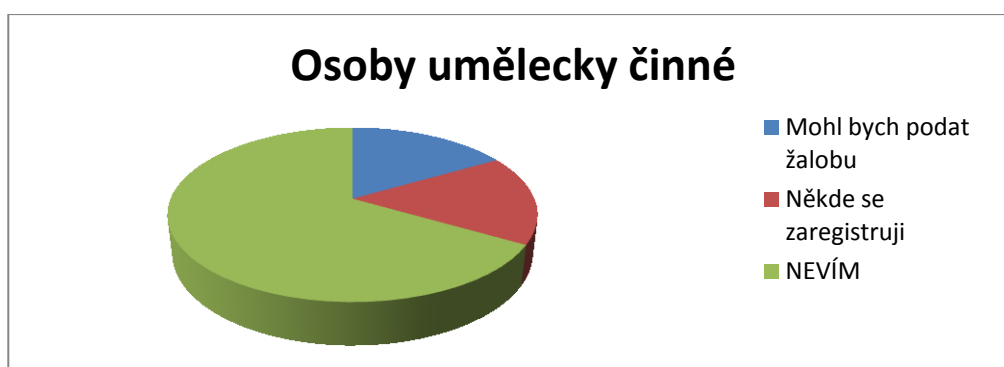
Vybrané příklady:

Anonym č. 1: „ANO, po odevzdání hotového filmu byly vytvářeny kopie filmu bez předchozího dojednání, tedy bez souhlasu k dalšímu rozmnožování a to i poté, co bylo dohodnuto v licenční smlouvě, že případná kopie bude řádně honorována autorovi.“

Anonym č. 2: „ANO, stažena fotografie z mých stránek a použita na čelní straně propagačního materiálu bez mého vědomí.“

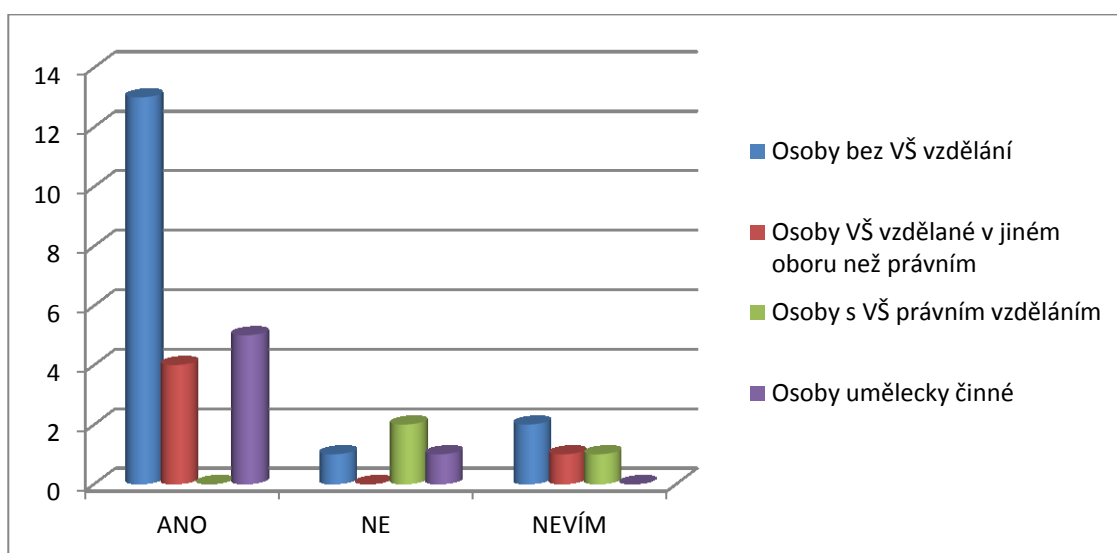
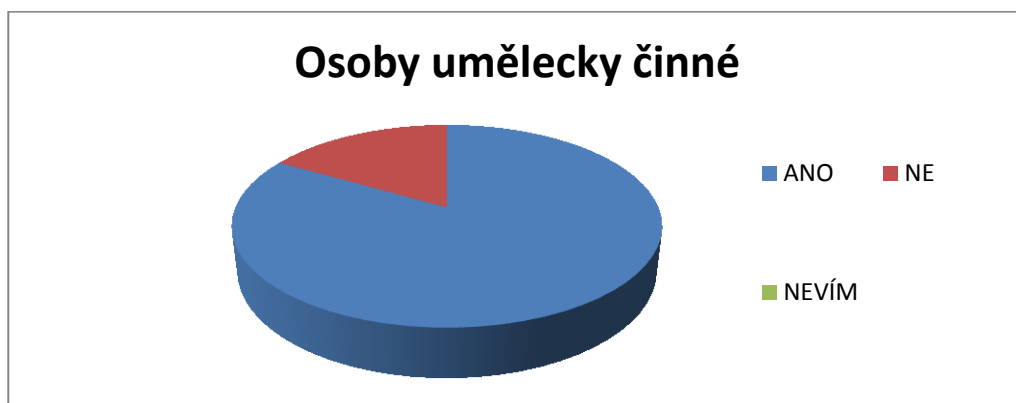
Anonym č. 3: „NE, jen mi vadí, že lidé mohou stahovat moje obrázky z mého blogu a já nevím, jak tomu zabránit.“

13. Jak se lze bránit proti zásahům do autorského práva?

„Viz. část 8. DP, Prostředky právní ochrany AP; je zapotřebí zajímat se, jak chránit své dílo vlastními silami preventivně (otázka IT); nároky z porušení AP pak rozlišujeme na soukromoprávní (formou žalob) a dále při závažných zásazích přichází v úvahu trestní ochrana soudní a správní.“

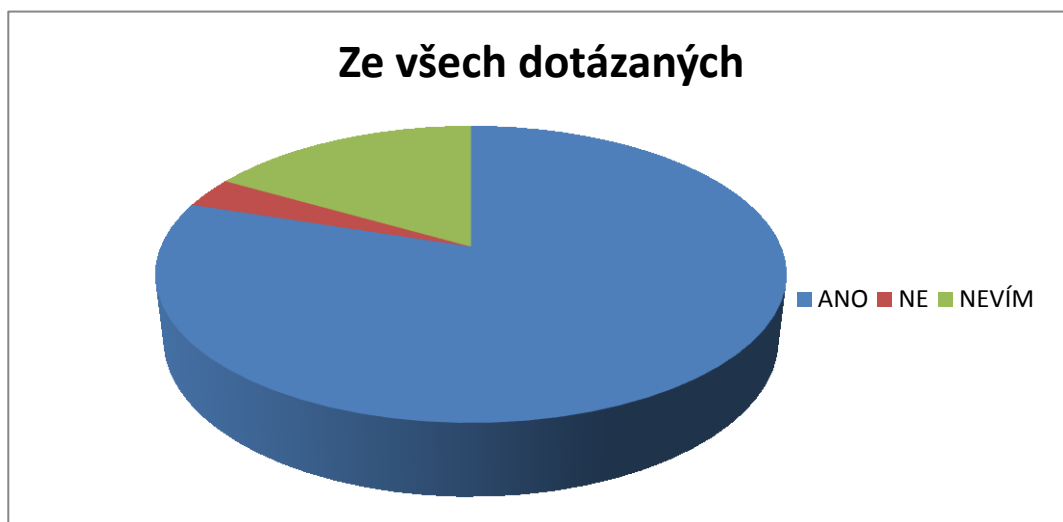
14. **K použití symbolu ©** (neboli copyrightové výhrady) – Jsou autoři výtvarných děl při použití tohoto symbolu lépe chráněni než ostatní autoři?

„Jde o tzv. výhradu autorského práva neboli copyrightovou doložku, která má povětšinou tvar podobný tomuto příkladu: „© Veronika Strážnická, 2013“. Tato doložka se velmi často připojuje k autorskému dílu. Z pohledu českého autorského práva však nemá žádný právní význam, neboť dílo je chráněno (splňuje-li zákonné znaky) bez ohledu na to, zda je na něm tato doložka uvedena, či nikoliv. V zásadě má copyrightová doložka ten význam, že poskytuje třetím stranám informaci, kdo je autorem díla (nebo vykonavatelem majetkových autorských práv k takovému dílu). V anglosaském autorskoprávním systému (zejména podle amerického práva), má copyrightová doložka větší právní důležitost než podle českého práva, tudíž se často vyznačuje i na dílech tuzemských, zejména pokud lze očekávat, že tato díla budou šířena i v zahraničí (např. software). Ale registrace (zápis) AP se u nás neprovádí.“

15. Který z uvedených případů je porušením autorského práva?

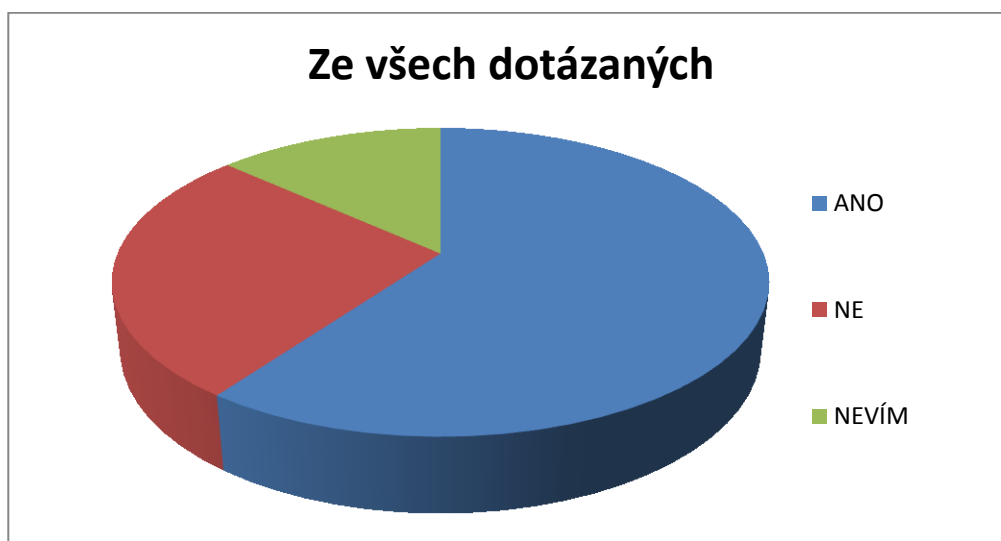
- A. Když vytvořím napodobeninu cizího originálu a vědomě ji vydávám za tento originál. (snažím se identicky přemalovat obraz od jiného malíře a uvedu na něm jeho jméno).

Plagiát/Falsa

*„Relativně novou skutkovou podstatou je TČ padělání a napodobení díla výtvarného umění, který je ve srovnání s předešlým TČ přísněji trestný (v nejzávažnějších případech hrozí odnětí svobody až na 10 let). Spáchá jej ten, kdo autorské výtvarné dílo padělá nebo napodobí výtvarný projev jiného autora v úmyslu, aby nové dílo bylo považováno za původní. Tímto způsobem jsou vytvářeny padělky významných děl, které mohou být využity na místě díla původního a vydávány za originál, zatímco v této souvislosti nezákonně získaný originál je prodán soukromému sběrateli; a dále i případy, kdy dílo není kopií jednoho určitého díla, ale **napodobením stylu** dobře známého umělce **včetně jeho podpisu**, se zhotoví dílo, které může být za jeho méně známé dílo vydáváno. Tedy nejen že v tomto případě jde o porušení autorského práva, ale také zároveň o trestný čin.“*

B. Když vytvořím napodobeninu cizího originálu a vědomě ji vydávám za vlastní dílo?

*„Konkrétně u výtvarných děl zákon klade důraz na účel, za němž je jejich rozmnoženina nebo napodobenina pro osobní potřebu fyzické osoby vytvořena. – viz. volné užití pro vlastní potřebu. Navíc je potřeba, aby takto zhotovená rozmnoženina nebo napodobenina díla výtvarného byla zřetelně označena. – **obligatorně** - pokud ji tedy někdo bude vydávat za vlastní původní dílo, porušuje autorské právo autora originálu, který má právo osobovat si autorství.“*